

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Perfectionibus Moribusque Divinis Libri XIV

Lessius, Leonardus

Antverpiae, 1620

Liber X. De Dominio Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46817](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46817)

DE
PERFECTIONIBVS
MORIBVSQVE
DIVINIS
LIBER DECIMVS,
DE DOMINIO DEI.

CAPVT PRIMVM.

Dominium iurisdictionis esse in Deo eminentissimè.

DOMINIVM generatim est duplex: Iurisdictionis, Dominium iurisdictionis & Proprietatis. *Dominium iurisdictionis* est potestas gubernandi subditos; à tali enim potestate Superiores dicuntur passim Domini. Huius potestatis sunt quinque actus: *præcipere, prohibere, permittere, punire, premiare.* Quinque eius actus. in his enim consistit tota gubernatio Superiorum. *Præcepto* imponitur obligatio ad aliquid faciendum. *Prohibitione* ad aliquid non faciendum. *Permissione* datur facultas aliquid faciendi vel licitè, vel saltem impune. *Punitio* est irrogatio mali pœnæ propter malum culpæ. vnde à malo culpæ committendo absterret; & vbi iam commissum est, ordinem iustitiæ violatum instaurat. *Premiatio* est boni iucundi pro bono honesto retributio. hæc ad bonum patrandum allicit, & patratum maiore bono remunerat.

His positis, dico, hoc dominium eminentissimè esse in Deo. Est in Deo eminentissimè.

Primo

1. Tim. 6.

Primò, Quia solus Deus habet illud à se, ceteri omnes à Deo, vel mediatè, vel immediatè. Sicut enim solus à se habet ipse subditos, ita solus à se habet in illos auctoritatem & iurisdictionem. Secundò, Quia se extendit ad omnem naturam rationalem, ad omnes Reges & Monarchas, & ad omnes Angelicas caelestesque potestates. Sicut enim omnia ab ipsa essentialiter dependent, ita quoque essentialiter ei sunt subiecta. vnde nihil potest ab eius iurisdictione esse exemptum. Quare meritò dicitur *Rex regum, & Dominus dominantium*: imò ipse solus Rex, ipse solus Dominus, solus Altissimus; ceteri omnes sunt subditi, serui, & mancipia. Neque tantum in omnem naturam rationalem imperium & iurisdictionem habet, sed etiam in naturam irrationalem & insensibilem: omnia enim feruiunt ipsi, eiusque imperium suo quodam modo sentiunt. Vnde cum Dominus imperauit ventis & mari, facta est tranquillitas magna: Mat. 8. Vbi B. Hieronymus, *Ex hoc loco, inquit, intelligimus quod omnes creaturae sentiant Creatorem non errore haeticorum, qui omnia putant animantia, sed maiestate Conditoris, quae apud nos insensibilia, illi sensibilia sunt. Quis unquam Regum terrae ventis & mari, vel alteri naturae insensibili praecipere potuit?*

Tertiò, Complectitur eius iurisdictione omnia loca & tempora. vnde 1. ad Timoth. 1. dicitur *Rex saeculorum*. quia omnibus saeculis & praeteritis & futuris dominatur, & vdiq; tenet imperium, in caelo, in terra, in mari, in inferno. Item Psalmo 144. *Regnum tuum regnum omnium saeculorum, & dominatio tua in omni generatione & generationem*. Hinc Apocalypsis 5. dicitur: *Omnem creaturam quae in caelo est, & super terram, & sub terra, & quae sunt in mari, omnes audiui dicentes: Sedenti in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & potestas (Graecè regis & imperium) in saecula saeculorum.*

Quartò, Quia habet amplissimam & illimitatam potestatem, praecipendi & vetandi: posset enim praecipere omnia opera bonae nobis possibilia. Vnde omnia sua consilia posset facere praecipere, & imponere nobis omne genus austeritatum & poenitentiarum, ieiunium, cilicium, chameuniam, flagellationes, & alia huiusmodi vsque ad nostri peremptionem. Posset vetare omnes commoditates & recreationes sub peccato mortali. Denique nihil est adeò leue vel adiaphorum, quin possit illud certa consideratione efficere graue, & suo praecipere necessarium. quòd autem non faciat, sed pauca & facilia mandet quae ipsa naturae rectitudo postulat, benignitatis eius est, non iuris & potestatis defectus.

Quin-

5 Quintò, Habet summam potestatem puniendi: potest enim punire non solum in corpore, quouis genere tormenti illud affligendo; sed etiam in anima, idque pœna acerbissima & æterna; nec vlla est tanta pœna, quin possit infligere maiorem.

6 Sextò, Habet summam potestatem in remunerando: rependit enim pro obedientia & obsequiis sibi præstitis præmium æternum, nimirum gloriæ & beatitudinis suæ confortium. Terreni Principes aulicis & ministris suis non nisi terrena & externa, quæ ipsi in terra inueniunt, pro omnibus obsequiis dare possunt: sanitatem, robur, pulchritudinem, vitam longam, sapientiam non possunt. Deus autem non solum ista omnia excellentissimo gradu, sed etiam longè maiora quàm mens capere possit, seruis iuis pro exiguis laboribus confert.

Septimò, Non solum ipse est omnia mala punire, & omnia bona remunerari; sed etiam pœnas & præmia singulis taxare & definire. neque enim alterius hac in re præscriptum, sed suum decretum sequitur.

7 Ipse igitur supremam in omnes, omni loco & tempore, & quoad omnia iurisdictionem habet, tamquam *Rex regum, & Dominus dominantium*. Ipse *Rex sæculorum*, in cuius ditione omni tempore *universa sunt posita*, cuius voluntati nemo potest resistere. Ipse supremus legislator, à quo omnis lex iusta descendit; qui pro suo arbitrio potest nobis leges imponere vel laxare; qui omnium culpæ pœnas, & omnium meritorum præmia taxavit. Ipse supremus iudex, qui Angelos & homines, viuos & mortuos est iudicaturus, & singulis pro meritis præmia vel supplicia retributurus, qui etiam intimas & occultissimas cogitationes nostras in lucem proferet, discutiet, ponderabit; cui de omni verbo otioso reddiduri rationem.

1. Tim. 6.
Ibid. 1.
Esther 1.

CAPVT II.

Omnem iurisdictionem creaturarum descendere à iurisdictione diuina.

8 **A** DIVINITATE omnis iurisdictione descendit ad creaturas, idque duplici modo: naturaliter, & supernaturaliter. *Naturaliter*, in ea quæ sunt præstantiora & perfectiora, ad gubernanda inferiora & minùs perfecta. Sic Angelici spiritus habent auctoritatem

Q ad

ad regendum mundum corporeum, maximè hunc inferiorem; & causa suum effectum, vt pater filium, quamdiu directione eget; & agens suum patiens, vt maritus vxorem; denique totum suas partes, nimirum Respublica suos ciues. hoc ipso enim quo multi coeunt in vnam communitatem & Rempub. seu in vnum corpus politicum; hoc corpus iure naturæ hæbet auctoritatem in singulos, quamdiu sunt eius membra. Neque ad hoc requiritur alius singulorum consensus, quàm qui necessarius est vt huius corporis sint partes & ciues: sicut in corpore naturali eo ipso quo aliquid est pars, subiacet gubernationi illius corporis & Rationis in eo præfidentis. Itaque hæc naturalis iurisdictio seu potestas gubernandi inuenitur in quatuor combinationibus, nimirum in natura spiritali ad corpoream, in causa ad effectum, in agente ad patiens, in toto ad partem. Reliquæ iurisditiones humanæ descendunt ab istis, non modo naturali, sed hominum placito, idque tripliciter: nimirum, vel ex commissione, vel ex punitione, vel ex conuentione. *Ex commissione* nascitur triplex forma regiminis. Vel enim Respub. libera, cum per se non possit se totum regere, sua potestate se priuat, & eam committit vni; & tunc est *Monarchia*: vel committit eam pluribus & præstantioribus è Repub. qui absolutè regant, & hæc est *Aristocratia*: vel denique non se priuat, sed eam retinens committit suas vices aliquibus tamquam suis Officialibus, ea tamen vt præcipua quæque (vt condere & abrogare leges, indicare bellum, & imponere vestigalia, & similia) sibi seruet; & hæc dicitur *Politia & Respublica*. Possunt autem hæc formæ variis modis misceri inter se & temperari. Nam etiam in Monarchica forma plura vel pauciora Optimatibus vel populo reseruari possunt: similiter in Aristocratica. Quia tamen iurisdictio communitatis est naturalis, numquam ita transfertur in vnum vel plures, quin maneat in populo tamquam in radice, vt per eam possit populus deponere quos sui præfecit, si iustitiam seruare nolint, & Principatum in tyrannidem vertant, nec aliud remedium suppetat. *Ex punitione*, vt quando vna Respub. læsit aliam, & conuenta de damno vel iniuria non vult satisfacere. Tunc enim si ad arma ventum fuerit, & Respub. læsa superet illam armis, potest eam sibi subiicere, & iurisditionem ac dominium in eam sibi vindicare. quod pertinet etiam iurisdictio in seruos bello captos. *Ex conuentione*, vt dum inter duas Respub. liberas conuenit certare prælio, vt victa subsit victrici; sicut olim Romani, & modò Barbari faciunt. Atque hi sunt om-

Triplex forma regiminis ex commissione Respub.
Aristot. lib. 3.
Polit. ca. 5.

omnes modi, quibus iurisdictio naturalis communicatur.

10 *Supernaturaliter* autem à Diuinitate descendit iurisdictio primò & immediatè in humanitatem Christi. Sicut enim femina aliqua, quantumuis sit per se ignobilis & infimæ fortis, eo ipso quo assumitur à Rege in vxorem, eique matrimonio copulatur, accipit quamdam iurisditionem in totum regnum, quia quodammodò sit vnum cum Rege: ita etiam beatissima Christi anima totaque eius humanitas eo ipso quo assumpta est à Diuinitate in vnionem hypostaticam ad Verbum, accepit iurisditionem & dominium excellentissimum in vniuersam creaturam, idque duplici lege, Naturali & Positiua. *Naturali*, quia lex naturæ est, vt superiora & præstantiora regant inferiora: illa autem humanitas ratione vnionis Verbi est superior & præstantior omni alia creatura. *Positiua*, quia Deus constituit illam humanitatem, seu Christum, quæ homo est, Regem vniuersi, nimirum cæli & terræ. Vnde Matth. 28. dicit: *Data est mihi omnis potestas in celo & in terra.* Merebatur enim eius humiliatio, qua se humiliavit factus obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis, vt supra omnia exaltaretur, vt testatur Apostolus ad Philipp. 2.

Supernaturalis iurisdictio.

11 Hæc tamen potestas non est tam illimitata quàm Diuinitatis, vt per se constat, sed est restricta ad certum finem, nimirum ad salutem generis humani. Cum enim Christus quæ homo, sit Redemptor generis humani, data est ei in humanitate omnis iurisdictio congrua ad perducendos homines ad salutem. Itaque cum omnia officia & ministeria Angelorum, & totus hic mundi cursus sit propter salutem hominum, (omnia enim sunt propter electos) habet iurisditionem in omnes Angelos, & in vniuersam naturam corpoream. Vnde potest cuilibet Angelo suum ministerium assignare, & vt hanc vel illam animam, hoc vel illud regnum custodiat, imperare: diabolo vires ad tentandum, ad nocendum in corpore vel animo laxare aut contrahere: circa cælos & elemèta varia signa edere, horrendas mutationes efficere, pestem, famem, bellum mortalibus inferre, imperia transferre, & de omnibus regnis, eorumque bonis pro suo arbitratu disponere. Potuit ipse fundamenta Religionis Christianæ (nimirum Sacramenta & Sacrificium) instituire, eorumque numerum, materiam, formam, effectum, modum, & obligationem definire. Ipse mentes hominum illuminare, voluntates ad se conuertere, & peccata omnia etiam absque Sacramentis condonare; ipse quos voluerit saluare potest, singulari

Hebr. 1.
Rom. 8.

Q² eos

eos gratia dirigendo & protegendo; reprobare seu reicere à sua cura quæ id merentur: quamuis neminem ita deferat aut reiciat in hac vita, quin relinquat illi satis auxiliij vt possit redire ad veniam. Denique ipse horrenda illa signa, quæ exitum vniuersale præcurrerent, ad hominum poenitentiam excitandam parabit: ipse orbem accendet, & montium fundamenta comburet; ipse Angelos & homines, viuos & mortuos ad iudicium vocabit: ipse singulorum opera & cogitationes omnes discutiet, examinabit, ponderabit, & singulis pro meritis rependet; ipse catastrophem mundo imponet, eiusque clausulam efficiet, & regnum futuri sæculi inchoabit. Hæc est iurisdictio Christi Regis & Domini nostri, quæ ex Scripturis manifestè colligitur.

Psal. 109.
Dan. 7.
Math. 28.
Philip. 2.
Apoc. 1. & 5.

*Iurisdictio
summi Pontificis
immediate datur à
Christo, potestatis
legitima
electio.*

*Insignatur
Math. 16.
Iou. 21.*

A Christi humanitate descendit immediatè in summum Pontificem. Hic enim non à Cardinalium Collegio, aut ab Ecclesia vniuersali iurisditionem accipit, sicut Reges à populo; sed posita legitima electione Cardinalium, Christus Dominus immediatè ei iurisditionem tribuit, & Ecclesiæ gubernacula committit. Non tamen idcirco dici potest summus Pontifex iure humano hanc potestatem habere: quia etsi descendat ab humanitate Christi, tamen confertur à persona Verbi, quæ est Deus. actiones enim sunt suppositorum. Vnde sicut alia quæ Christus Dominus noster statuit, sunt iuris diuini, vt Sacramenta & Sacrificium: ita etiam auctoritas Pontificia iure diuino constat, & à Deo immediatè datur: nimirum ex vi illius ordinationis, qua statuit vt Petrus, & omnes eius legitime electi successores, hanc potestatem in totam Ecclesiam haberent. Hæc tamen potestas in Pontifice non est ita illimitata sicut in Christo: non enim summus Pontifex accipit iurisditionem in Angelos, aut in defunctos; neque etiam directè in infideles, aut in bona temporalia Regnorum; neque ad constituenda Religionis Christianæ fundamenta, aut ad aliquid in illis mutandum, aut ad conferendam gratiam absque Sacramentis. Hæc enim omnia sibi Dominus reseruauit, tamquam pertinentia ad potestatem excellentiæ, quæ media est inter potestatem Diuinitatis & summi Pontificis. Sed accepit omnem potestatem necessariam ad regendam Ecclesiam Christi, iuxta principia & fundamenta à Christo tradita, eamque amplificandam & perducendam ad finem supernaturalem, ad quem ab ipso est instituta. Constituit illum Dominus suum Vicarium in absentia sua corporali, donec veniat ad iudicium, & Ecclesiam suam transferat in cælum. Quod insinatur

nuatur illis verbis Matth. 24. *Quis putas est fidelis servus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore? Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus eius, invenerit sic facientem.*

14 Vicarius autem debet habere omnem potestatem sui Ordinarii, quæ prudenti iudicio censetur necessaria ad regendum subditos: alioquin non poterit eos regere sicut Ordinarius, cuius vices gerit: idque maximè necessarium est, quando Ordinarius toto tempore regiminis est procul absens, nec consuli potest per nuntios vel literas. Sicut si Rex Hispaniæ constitueret apud Indos Vicarium perpetuum absque recurſu, deberet illi dari auctoritas Regia ad omnia ea quæ sunt opportuna bono publico, nimirum ad condendas leges, ad puniendos quosvis subditos delinquentes, ad indicendum bellum, ad evertendas vrbes rebelles, & similia, quæ ipse cum Concilio suo iudicaret ad bonum regni illius conducibilia. Eodem modo summus Pontifex debet habere omnem potestatem ad faciendum quidquid ipse cum suo Concilio ad bonum Ecclesiæ iudicabit esse expediens.

Potestas Vicarii qualis esse debet.

15 A summo Pontifice descendit iurisdictio spiritalis seu supernaturalis ad reliquos Ecclesiæ Prælatos certo quodam ordine, mediâ vel immediatè, & in omnes qui quoquo modo ordinariam vel delegatam potestatem habent. Hoc tamen intellige de iurisditione fori externi, quæ consistit in potestate regendi subditos, per quinque illos actus suprâ memoratos. Si enim loquamur de iurisditione fori conscientiæ ad absoluendum à peccatis, alia fortè est ratio. Existimo enim, hanc iurisditionem, quatenus se tenet ex parte causæ efficientis, esse immediatè à Christo Domino per Sacramentum Ordinis Sacerdotalis. Etsi enim per hoc Sacramentum non dentur subditi actui, datur tamen omnis potestas necessaria ex parte causæ efficientis, & operantis remissionem peccatorum. Ratio est, quia potestas remittendi peccata & iustificandi peccatores est sublimissima, & planè diuina, sicut & potestas consecrandi.

Iurisdictio spiritalis à summo Pontifice.

Iurisdictio fori conscientiæ à Christo.

16 Quis enim potest remittere peccata, nisi solus Deus? Unde par non est ut conferatur ab homine, sed immediatè à Christo Domino vi Sacramenti. Confirmatur: Quia si præter hanc potestatem quæ confertur Ordinatione, requiritur alia quædam potestas seu iurisdictio collata sola concessione summi Pontificis, vel alterius Prælati, ut ex illis duabus fiat vna integra potestas activa absoluendi à peccatis: sequetur, potestatem Ordinis esse mancâ, & quasi dimidiatam, seu inchoatam, quæ debeat compleri iurisditione

ctione humana: ac proinde integram potestatem absoluendi confiteri & constari ex duplici potestate seu iurisdictione, quarum altera sit immediatè à Christo, altera ex concessione Prælati. Quod non videtur rationi consentaneum: longè enim perfectius est, vt tota potestas, quæ effectiuè causat remissionem & iustificationem, sit immediatè à Christo; & iurisdictionis illa quæ datur à Prælato, solum sit veluti applicatio materiæ, & per eam dentur subditi, sine quibus potestas actiua non potest exire in actum. Vnde illa iurisdictione se habet vt necessaria conditio, non vt pars virtutis actiuæ remittendi peccata. Aliud enim est, habere potestatem remittendi peccata necessariam ex parte causæ effectricis; aliud, habere actu subditos, in quos ea vtaris, vt multis exemplis ostendi potest. Verùm fusior de his tractatus non est huius loci. Vide Gabrielem Vasquez tom. 4. De Sacramentis, q. 93. a. 1. dub. 2.

Applicatio
materiæ.

CAPVT III.

De Dominio proprietatis, & duobus primariis eius
titulis, Creatione & Conseruatione.

Dominium
proprietatis.

SECUNDO modo accipitur *dominium* pro iure disponendi de re 17 aliqua pro suo arbitratu; ita vt possit illam consumere, vastare, conseruare, donare, sine cuiusquam iniuria. Sic homo propriè est dominus sui iumentis, quia habet ius illius vtendi, vel etiam perimendi, prout ipsi placuerit; nec roganti cur illud ita tractet, tenetur aliam reddere rationem, quàm, *Sic placet.*

Hac ratione Deus est perfectissimè *Dominus* totius creaturæ. Vnde in Scripturis vbique ferè vocatur *Dominus*: & creaturæ dicuntur esse *ipsius*, ipsi seruire & famulari. 1. ad Tim. 6. *Quem suis temporibus ostendit beatus, & solus potens Rex regum, & Dominus dominantium.* Psal. 88. *Tui sunt cali, & tua est terra, orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti.* Psal. 118. *Ordinatione tua perseverat dies, quoniam omnia seruiunt tibi.* Iob 4. *Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem.* Psal. 115. *O Domine, quia ego seruus tuus, ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.*

Vnde habens
illud Deus.

Habet autem Deus hoc dominium non occupatione, quasi res antea fuerint adespota, & ipsæ veluti in vacuum mundi possessionem sit ingressus; non donatione, non successione, non emptione, qua ab alio id comparauerit, (quibus modis homines dominia rerum

rerum

rerum comparare solent:) sed longè alijs & sublimioribus titulis, potissimum quatuor.

- 18 Primus est titulus *creationis*: quia omnia ex nihilo solus creauit, & totum esse rerum omnium sua omnipotentia & sapientia finxit. Hic titulus est præstantissimus, & summum ius tribuit. Non enim potest esse maius ius aut dominium, quàm sit illud quod competit ratione dependentiæ & subiectionis essentialis. Nam quò magis est quid alicui subiectum & ab eo dependens, eò maius ius & dominium hoc in illud habet. Sic homo maius dominium habet in actiones internas quàm externas, quia internæ sunt ei magis subiectæ, & maiorem à voluntate eius dependentiam habent quàm externæ; cum hæ etiam à membris corporis & rebus externis pendeant. Et in actiones externas sensuum & membrorum maius habet dominium, quàm in fortunas & opes quas possidet; quia illæ maiorem ab eo dependentiam habent, vt quæ ab intrinseco proueniant, hæ verò ab extrinseco. Vnde & actionum dominium non habetur successione, emptione, vel occupatione, sed ab intrinseco manat: opum verò dominium ab extrinseco, titulo aliquo iure ciuili aut gentium recepto, obtinetur; ac proinde modo imperfectiore. Quare cum dependentia creaturæ à Deo per creationem, sit essentialis & summa, summum dominium & ius Deo tribuit.

Hoc dominium insinuat apertè Esther 13. *Domine Rex omnipotens, in ditione tua cuncta sunt posita, & non est qui possit tua resistere voluntati, si decreueris saluare Israel. Tu fixisti calum & terram, & quidquid celi ambitu continetur. Dominus omnium es.* Ex eo quòd ipse omnia condidit, colligit ipsum esse Dominum vniuersorum, & cuncta in eius ditione & potestate esse posita.

- 19 Explicat hoc dominium Apostolus ad Rom. 9. similitudine iuris quod figulus habet in fictile. *O homo, tu quis es, qui respondeas Deo?* *Est, qui à Deo factorum rationem exigas. Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* vbi ostendit manifestè, Deum habere tantum iuris & potestatis in singulos homines, quantum figulus in vasa fictilia. Vnde sicut figulus potest vas fictile conseruare ad splendorem & ornamentum domus, vel frangere & abiicere in fimetum, vt ad ministeria honesta, vel ad infima & sordida; nec potest illud conqueri de iniuria, aut dicere, Cur sic mecum agis? Ita Deus in singulos homines, imò in omnes creaturas ius habet vt eas vel conseruet,

Quatuor tituli domini diuini.

1. Creatio.

Exemplum figuli & vasis.

Maius est
ius Dei in
rem creatam
quam figuli
in vas fictile.

feruet, vel perimat, & in nihilum redigat; ijs vtatur ad splendida, vel ad abiecta; ornent prosperis, vel exerceat aduersis. Nec quisquam potest queri de iniuria, aut rationem factorum exigere. Imò ius Dei in creaturas est longè maius quàm figuli in vasa fictilia: nam creatura pendet à solo Deo quoad omnia; & quamuis in multis vtatur causis secundis, hās ipsemet instituit, & opus ijs non habet; fictile verò non à solo figulo pendet, sed ab argilla ex qua constat, ab aqua qua maceratur & tractabilis redditur, à rota qua formatur, ab igne quo excoquitur; quibus omnibus non minùs quàm figulo debet, qui solum per motum localem illa applicat, per se autem nihil tribuit. Quòd si ipse habet tantum iuris in fictile propter applicationem causarum quas ipse non fecit, & quæ ab ipso vim non habent; quantum iuris erit Deo in creaturas, qui solus materiam, formam, potencias, qualitates, & ornamenta omnia sua vi contulit?

2ª Conser-
uatio.

Secundus titulus est *Conseruatio*: non enim satis est creaturam 20 semel fecisse, sed opus est assidua conseruatione vt in esse permaneat. Itaque totus ille impetus & influxus, quem primo creationis momento præstitit, vt rem ex nihilo in lucem & speciem excitaret, debet indefinenter continuari, omnibusque momentis dari: alioquin si vel vnico temporis puncto intermitatur, tota creatura funditus peribit, & in suum nihilum, vnde emerfit, relabètur. Sicut vt mundus illustretur, non sufficit solem semel ex se lumen fudisse, sed necesse est vt illud assiduè conseruet, continuando primum influxum. Si enim vel vnico momento vim suam cohiberet, repente totum lumen extingueretur. Similiter si pondus aliquod in aère manu suspendas, illud assiduè sursum teneri, & eodem impetu ibi conseruari debet, quo ab initio ibi est suspensum. Idem cernitur in speciebus visibilibus, & in actibus vitalibus.

Hinc rursum oxitur summum ius Deo in creaturâ. Quod enim potest ius maius animo concipi, quàm posse omnia in nihilum reducere sola cessatione operationis & beneficentiæ? Nam quid est quod Deum cogit hunc beneficum & substantificum influxum continuare? cui debitor est vt hunc semper præstet? Itaque omni momento potest illum sistere & cohibere: quòd si faciat, ruet tota huius mundi machina in suum centrum, hoc est in nihilum, & euanesceat omnis rerum natura.

Probatum ex
Scriptura sa-
cra.

Porro ne quis de hac rerum mirabili à Deo dependentia assidua 21 dubitet, aut considerata earum soliditate & firmitate, putet eas se-
mel

mel factas posse per se consistere, ostendam illud non esse Philosophicam speculationem vel opinionem, sed certum Religionis nostrae dogma à Scripturis & Patribus traditum, & firma fide tenendum. Probatum ergo ex Scripturis. Sapient. 1. *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis.* quasi dicat: Cum ubique praesens sit, omniaque conseruet intimè, nihil illum later, non cogitationes internæ, non occulta murmura, non blasphemæ voces, &c. Et Sapient. 11. *Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod à te vocatum non esset, conseruaretur?* At si non requiritur continua conseruatio, non est opus illa voluntate ut res permaneant: nihil enim operabitur, & opus semel factum per se stabit, cum nulla res extrinseca illam possit labefactare. Ad Hebr. 1. *Nonissimè locutus est nobis in Filio, quem constituit heredem vniuersorum, per quem fecit & secula. qui cum sit splendor gloria, & figura substantiæ eius, portansq; omnia verbo virtutis suæ.* Hic aperte docet Apostolus, per Filium non solum condita esse omnia, sed etiam eius omnipotenti virtute omnia portari, sustineri, & veluti sursum in esse & natura suspensa teneri, ne in suum nihil recidant; sicut cum quis pondus quod portat & suspensum tenet, dimittit, mox id deorsum cadit. Ita hunc locum exponunt Patres. Anselmus, *Portat, inquit, omnia, id est, sursum tenet ne decendant, & in nihilum reuertantur, vnde creata ab ipso fuerant: & sustentat ea, non labore & difficultate, sed imperio suæ potentie.* Chrylостomus Hom. 2. in Epist. ad Hebr. *Feratq; omnia, id est, gubernet omnia: siquidem cadentia & ad nihilum tendentia continet.* Non enim minus est continere mundum, quàm fecisse: sed si oporteat aliquid admirandi dicere, adhuc amplius est. Nam in faciendo, rerum quidem essentia productæ sunt; in continendo vero, ea quæ facta sunt, ne ad nihilum redeant, continentur. Eadem verba habet Commentarius qui tribuitur Ambrosio. Eodem modo exponunt hunc locum Theophylactus, Haymo, & alij. Ad Coloss. 1. *omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.* Hic rursus Apostolus distinguit creationem & conseruationem, dicitque non solum per ipsum, ut per virtutem Patris, & in ipso, tamquam immenso quodam sinu creata esse omnia; sed etiam omnia consistere & conseruari. id enim significat illud: *πάντα ἐν αὐτῷ συνέσθη.* Chrylостomus Hom. 3. in hanc Epist. *Quod verò dicit, In ipsum, quid est? hoc scilicet, in ipsum pendet omnium hypostasis. Non solum ipse ea ex nihilo ad hoc ut essent produxit, sed & idem ipse nunc quoque ea conseruat*

R

seruat

seruat & tuetur, ita ut si ipsius cura destituerentur, mox perirent & corrumperentur. Sed non dixit, Conseruat, quod crassius fuisset, sed quod subtilius, nempe quod omnia in ipsum pendent. Dumtaxat ad ipsum annuere & inclinari satis est ad conseruandum & constringendum; ita & Primogenitus veluti fundamentum est. & infra: Ne putes eum esse ministrum, dicit eum omnia conseruare, quod non minus est quam omnia creare.

Anselmus: Omnia in ipso constant; quia sicut omnia creauit, sic omnia continet & regit. Omnia in ipso constant; quia secundum immensitatem incircumscrip̄ta & incomprehensa Diuinitatis eius, omnia sunt intra ipsum, & ne in nihilum redeant, per eum consiſtunt. Eodem modo exponunt ceteri.

Ioannis 5. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Hunc locum omnes explicant de operatione qua mundum conseruat, & rebus omnibus cooperatur. D. August. l. 4. De Genes. ad literam, c. 12. Potest etiam intelligi, Deum quieuisse à condendis generibus creatura, quia ultra iam non condidit aliqua genera noua. Deinceps autem vsque nunc & ultra operatur eorundem generum administrationem qua tunc instituta sunt, non ut ipso saltem die septimo potentia eius à celi & terra, omniumq; rerum quas condiderat gubernatione cessaret; alioquin continuo dilaberentur. Creatoris namque potentia, causa est subsistendi omni creatura, qua ab eis qua creata sunt regendis, si aliquando cessaret, simul & eorum cessaret species, omniſq; natura concideret. Neque enim sicut structuram adium cum fabricauerit quis, abscedit, atque illo cessante stat opus, ita mundus vix ic̄tu oculi stare potest, si ei Deus regimen suum subtraxerit. Proinde cum Dominus ait: Pater meus vsque modo operatur, continuationem quorundam operis eius, qua vniuersam creaturam continet & administrat, ostendit. Idem prosequitur filius, & probat ex duobus Scripturæ locis. Et in Enchiridio cap. 27. Non sanè Creatoris desistente bonitate, & malis angelis subministrare vitam, viuacemq; potentiam, qua subministratio si auferatur, continuo interibunt. Idem docet aliis multis locis.

Ambrosius l. 7. in Lucam c. 13. Denique ut Deus ab operibus mundi quieuit, non ab operibus, cuius sempiterna & iugis operatio est, sicut Filius ait: Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Simili modo explicant hunc locum Chrysoſt. Hom. 27. in Ioannem, Cyrillus l. 2. in Ioan. cap. 18 3. Theophyl. in cap. 5. Ioannis, & alij.

Effectus & functiones rerum naturalium Deo tribuuntur.

Præterea sacra Scriptura passim Deo tamquam auctori tribuit operationes & effectus causarum naturalium. Matth. 5. Qui solem suum

suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Psal. 103. & 146. Qui producit in montibus fenum, & herbam seruituti hominum. Iob 10. Manus tua Domine fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu. Nonne sicut lac multisti me, & sicut caseum me coagulasti? pelle & carnibus vestisti me, ossibus & nervis compegisti me, &c. Quibus verbis aperte significatur, Deum non solum vires rerum olim ipsis inseruisse, sed etiam assidue illas conseruare, & illis immediatè cooperari vt effectus suos producant. Primò, Quia alioquin solum remotè & improprie diceretur hæc facere, sicut improprie & remotè dicitur sol calefacere, dum calefacit me lapidis, cui sol calorem impressit. Et simili modo possemus dicere, omnes rerum generationes fieri à primis mundi indiuiduis, quia fiunt virtute ab illis accepta. Secundò, Quia Dominus intendit nobis commendare quotidianam & assiduum Patris cælestis beneficentiam, non veterem solum initio mundi exhibitam; vt nos eum, tamquam veri filij quotidie imitemur. Tertiò, Quia Patres ex istis locis probant, Deum assidue operari, etiam die Sabbati. quòd si solum diceretur illa facere, quia olim res creauit, & talem vim dedit, nullo modo inde sequeretur, illum operari etiam die Sabbati: sicut qui horologium disponit Feria sexta, quod toto die Sabbati currit, non idcirco dicitur operari die Sabbati. Vide Chrysostomum, Cyrillum, & Theophylactum supra. Denique cum Deus solem crearet, nondum erant mali; quomodo ergo ratione istius creationis dicitur, quòd faciat solem suum oriri super bonos & malos? &c.

23 Secundò, Probatur ex Patribus, & præter supradictos id clarissime tradit Dionys. lib. De diuin. nominib. cap. 10. Τὸ μὲν γὰρ (παντοκράτωρ) λέγει τὸ εἶναι τὸ πάντων αὐτὸν εἶναι παντοκράτορα ἐν ἑδραν, συνέχουσαν καὶ ἀρραγῆς ἐν ἑαυτῇ τὸ πᾶν ὑποτελεῖσθαι. καὶ εἰς ἑαυτῆς τὰ ὅλα καθέ-

περ ἐκ ρίζης παντοκράτορος ἀρραγῆς, καὶ εἰς ἑαυτὴν τὰ πάντα ἑκβά-
πειρ εἰς πύθμερα παντοκράτορος ἐπιτρέφουσιν, & συνέχουσιν ἅμῃ τὰ πάντα ἐν ἑδραν παντοκράτῃ, τὰ συνέχοντα πάντα καὶ μίαν συνέχουσιν, πάντα συνοχῆν ἀσφαλιζομένην, καὶ ἐκ ἐώσαν ἅμῃ διεκπεπυμένον ἐκ ἑαυτῆς, ὡς ἐκ παντοκράτος ἐκείνου ἀρραγῆς. Omniteneus (sic enim videtur hic vertendum παντοκράτωρ, non omnipotens: nam de omnipotentia egerat cap. 8.) dicitur, quòd sit omnium sedes, omnia continens & complectens, & cuncta stabiliens, fundans atque constringens, & vniuersum in se insolubile præstans: & ex se veluti ex omnitenente radice cun-

ita producat, atque ad se ut ad omnitenens fundum uniuersa conuertens, & continens ut omnium sedes omnica-pax; omnia contenta una prae-
 cellenti connexione communiens, neque sprens ea sibi excidere, ne
 tamquam exactissimo domicilio mota dispereant. His verbis multis
 modis Dionysius hanc conseruationem explicat, de quibus infra.
 Idem cap. 13. Διατείνον ὅτι πάντα εἰς αὐτὸν καὶ ἅπαντα ἐκ αὐτοῦ
 ὄντως ὄντα, καὶ ἀποδοτικῶς ἐνεργείας. Pertingens ad omnia pariter, & su-
 pra omnia indeficientibus largitionibus, & interminabilibus operatio-
 nibus. Idem clarius verbis sequentibus, ubi dicit, hanc largitionem
 esse semper eandem, & incessabilem, & imminuibilem. Eandem sen-
 tentiam insinuat multis alijs locis.

Origenes l. 2. Peri archon: Quomodo in Deo uiuimus & mouemur
 & sumus, nisi quia uirtute sua uniuersum constringit & continet mun-
 dum? Et infra: Uniuersum mundum uirtutis suae plenitudine replet &
 continet.

Damascenus l. 1. cap. 3. De fide orthodoxa: Creatura conuexio,
 conseruatio, & gubernatio, docet nos Deum esse, qui istud uniuersum
 constituit, & continet, & conseruat, & prudentia sua regit. Idem do-
 c. cap. 16.

Eandem sententiam expressè docet Hieronymus contra Pela-
 gianos, & epist. ad Ctesiphontem. quibus locis non solum docet,
 ad fidem Catholicam pertinere conseruationem rerum, sed diui-
 nam cooperationem cum omnibus rebus.

Prosper Sententia 277. ex August. lib. 4. De Genesi c. 12. Crea-
 toris omnitenentis omnipotentia causa est subsistendi omni creatura:
 quae uirtus si ab eis quae condidit regendis aliquando cessaret, simul om-
 nium rerum species & natura concideret. proinde quod Dominus ait, Pa-
 ter meus usque modo operatur, continuationem quendam operis eius
 qua simul omnia continet & administrat, ostendit, &c.

Gregorius l. 2. Moral. c. 12. Caelum palmo metiens, & terram pugi-
 lo concludens, ostenditur quod ipse sit circumuagante rebus cunctis quas
 creauit exterior. Per sedem ergo cui praesidet, intelligitur esse interius
 supraque, per pugillum quo continet, exterius subterq; signatur. Quia
 enim ipse manet intra omnia, ipse extra omnia; ipse supra omnia, ipse
 infra omnia; & superior per potentiam, & inferior per sustentationem;
 exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem, sursum regens,
 deorsum continens; extra circumdans, interius penetrans. Nec alia par-
 te superior, alia inferior; aut alia parte exterior, atque alia manet inte-
 rior, sed unus idemq; totus ubique praesidendo sustinens, sustinendo prae-
 siciens,

fidens, circumdando penetrans, penetrando circumdans. Hic inter cetera docet, mundum à Deo sustineri, ne in nihilum relabatur. Idem lib. 16. cap. 18. *Cuncta ex nihilo facta sunt, eorumq; essentia rursus in nihilum tenderet, nisi eam auctor omnium regiminis manu sustineret. & paulò antè: Sunt enim hæc omnia, sed principaliter non sunt, quia in semetipsis minimè subsistunt; & nisi gubernantis manu teneantur, esse nequaquam possunt.*

Bernardus Serm. 6. in Dedicat. Ecclesiæ: *Est in omni loco, omnia vniuersaliter continens, omniâque disponens.* Idem Præfatione in Psalm. *Qui habitat. Quid enim timendum nobis, si adsit qui portat omnia? Quid est quod totam terræ molem sustinet, & vniuersus orbis cui innititur? Nam si est aliquid quod sustineat omnia, ipsum à quo sustinetur? Non inuenitur nisi virtutis verbum omnia portans. Verbo enim Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Et lib. 5. De Consider. *Quid item Deus, sine quo nihil est, tam nihil esse sine ipso, quàm nec ipse sine se potest. Ipse sibi, ipse omnibus est. ac per hoc quodammodo solus est ipse, qui suum ipsius est, & omnium esse. vbi apertè essentialem à Deo dependentiam docet. Et infra: Quid est Deus? Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Ex quo omnia creabiliter, non seminabiliter: per quem omnia, ne alium auctorem, alium opificem arbitraris: in quo omnia, non quasi in loco, sed quasi in virtute.*

Hugo de S. Victore Tract. 1. Erudit. Theolog. *Indubitanter credimus, Deum vbiq; essentialiter esse: nec sine eo potest aliquid subsistere, etiâ per momentum, ex omnibus quæ fecit, quia omnia continet & penetrat, & à nullo continetur.*

Idem docent omnes Scholastici, nemine excepto, etiam Durandus, vt patet in 1. d. 37. q. 1. etsi enim solus sentiat ex omnibus, Deum non concurrere in operando cum singulis rebus, tamen docet, Deum assidue conseruare res omnes per se subsistentes, & materiam primam. Idem senserunt Philosophi, præsertim Platonici, qui idcirco docuerunt, mundum semper à Deo fieri, & pendere à Deo, sicut umbra pendet à corpore, & lumen à sole, vt ostendit Marsilius Ficinus lib. 2. Theol. Platon. c. 7. Idem videtur sentire Aristoteles lib. 1. De cælo, cap. 9. sub finem, cum ait, *ab æterno & immortalis aone dependere esse & vitam aliis perfectiùs, aliis obscuriùs.* in quem locum vide Scaligrum in Exercitationibus contra Cardanum versus finem.

24 Tertiò, Probatur ratione. Si mundus potest stare sine assiduo

R 3

Dei

*Probatur
ratione.*

Dei influxu, & conseruatione, multa sequuntur incommoda. Primum, Ipsum non habere essentialem dependentiam à Deo, sed extrinsecam & accidentariam, qualem habet opus ab artifice, & filius à parente. Quod enim essentialiter ab aliquo dependet, semper dependet, & non solum primo momento quo producitur. At qui absurdum est dicere, mundum non habere essentialem dependentiam à Deo. sic enim non repugnaret ei, habere esse, & non à Deo, ac proinde vel habere esse à se, vel ab alio principio quod non est Deus, quorum vtrumque implicat. Dico mundum & res omnes habere essentialem dependentiam à Deo, non quòd hæc vel illa particularis dependentia ei sit essentialis; sed quia dependere in genere à Deo, ei essentialis est. Secundò, Mundum minus à Deo pendere, quàm intellectio aut volitio pendeat ab anima, visio ab oculo, lumen à sole. Hæc enim ita à suis causis pendet, vt assidua conseruatione opus habeant. Tertio, Minus pendere à Deo mundum, quàm animalia & plantæ pendeant à sole: hæc enim ferè assiduo solis influxu opus habent; alioquin mox contabescere incipiunt. Imò, viuientia, magis à sole quàm à Deo penderent. Quarto, Res quæ quotidie oriuntur, non magis pendere à Deo quàm à causis suis particularibus. Quintò, Deum esse penè otiosum in mundo, & mundum non egere amplius opera ipsius: sicut domus firmiter extructa, in qua nihil potest labare, non eget amplius opera artificis. Sextò, Deum non gubernare mundum, nisi ratione primæ creationis, qua illi vires operatiuas, ex quibus hic cursus rerum ducitur, impressit. Septimò, Deum non posse Angelum, vel materiam primam, vel animam rationalem in nihilum redigere. Non enim id potest creando aliquid positium illorum naturæ ita repugnans, vt eam aboleat, quia non sunt formæ subiecto affixæ, vt per alias excludi queant: neque aliquid positium fingi potest, quod illis coexistere nequeant: neque etiam subtractione influxus conseruantis, quia supponit illa sententia, mundum non egere causa conseruante.

Ex his patet, certa fide tenendum esse, res omnes creatas assidue à Deo pendere, & eius assiduo influxu egere: & hunc influxum non necessariò à Deo manare, sicut lumen à sole, vt quidam Philosophi imaginati sunt, sed omnino liberè: ac proinde ratione huius Deum summum ius habere in omnem creaturam; cum omni momento funditus ab illius arbitrio pendeat.

Porro hæc conseruatio, vt ex prædictis testimoniis colligitur, etiam

etſi vnica ſit & vnus modi, tamen quadruplici modo concipi poteſt. Primò, Per modum *ſuſtentionis*, quaſi creatura Deo veluti firmiſſimo fundamento & fundo ſit innixa, & ipſe eam infernè quaſi ſuſtineat, ne in centrum ſui nihili recidat. Sic Dionyſius ſuprà Deum vocat *ſedem omnitenentem, fundum, fundamentum omnium.* & Gregorius, *Deum eſſe infra omnia, & ſubtus creaturam ſuſtentare.* Secundò, Per modum *ſuſpentionis*. Deus enim creaturam ex abyſſo nihili quaſi trahit ſurſum verſus ſeipſum, ad eſſe, & ad ſpeciem certam, & in ea illam quaſi ſuſpenſam tenet, ne in ſuam abyſſum, vnde educta eſt, recidat. Sic Anſelmus ſuprà, *Portat, inquit, omnia, id eſt, ſurſum tenet ne decidant, & in nihilum reuertantur, vnde creata ab ipſo fuerant.* Idem inſinuat verbum *dependere, dependentia.* Tertio, Per modum *influxus & ſubmiſtrationis*. Sic D. Auguſtinus & Dionyſius ſuprà vocant operationem, largitionem indefinentem, ſubmiſtrationem *eſſe & naturam.* Idem ſignificatur, cum Deus dicitur omnium *eſſe, omnium vita.* Quarto, Per modum *connexionis & conſtrictionis*. Sicut enim res fluxa, niſi aſſidue conſtringatur & connectatur ſuis partibus, ſtatim diſfluit & diſſoluitur: ita niſi Deus interiùs conſtringat & connectat partiſculas omnes minimas, aut totalitates rei, ipſa tota in nihilum ſoluetur. Hoc ſignificant Patres, cum dicunt, Deum omnia continere, & conſtringere: *κατα κράτος ἔχει ὅσα ἐποίησεν.*

Conſeruatia
creatorum
quatuor mo-
dis concipi-
tur.

CAPVT IV.

*Virum ad conſeruationem rerum ſufficiat minor
influxus Dei quam ad earum creationem.*

26 VERVM occurrit hinc quaſtio Theologo digna, & paulò fuſius more Scholaſtico diſcutienda; vtrum ad hanc conſeruationem ſufficiat concurſus quidam, ſeu influxus generalis; an vero opus ſit influxu determinato, qualis neceſſarius eſt, quando res à ſolo Deo producitur. Erunt ſit in iſtis nominibus aequiuocatio (nam influxus vel concurſus generalis interdum vocatur qui eſt ordinis naturalis, & concurſus ſpecialis qui eſt ordinis ſupernaturalis) *influxum generalem* hinc vocamus, qui ex parte Dei eſt indeterminatus ad hoc vel illud genus rerum, ſed ſolùm determinatur quatenus coniungitur concurſui determinato cauſae creatae, & cum eo coaleſcit in vnum totalem & integrum influxum ſufficientem ad rei

An influxus
generalis ſuf-
ficiat ad con-
ſeruationem
rerum.

Influxus ge-
neralis.

rei productionem. Sicut cum Deus ut causa vniuersalis concurrat cum igne ad productionem caloris, præbet quemdam concursum generalem, id est, ex parte sua indifferentem ad hanc vel illam speciem rerum, qui solum determinatur ad productionem caloris, quatenus coalescit cum concursu ignis, qui ex se tendit ad calorem. *Influxum specialem* seu determinatum vocamus, qui ex se, & ut procedit à sua causa, est determinatus ad certam speciem, qualis est influxus ignis ad producendum calorem. Idem cernitur, cum Deus cum causis creatis, habentibus vim determinatam & in ordine suo sufficientem, concurrat ad productionem effectus, & cum animalibus & plantis ad productionem formæ substantialis & totius compositi: ipse enim præbet concursum ex se indeterminatum, causa creata determinatum.

*Influxus
specialis.*

*Opinio quo-
rundam.*

His positis, quidam considerantes rerum quarundam soliditatem ac permanentiam, putant ad conseruationem rerum non esse opus determinato influxu, sed sufficere concursum generalem, qualis sufficit quando Deus concurrat cum causa creata ad productionem effectus. Vnde etiam si opus sit determinato influxu Dei quando ipse solus rem producit, non tamen opus esse tali influxu, quando se solo postea eam conseruat: sicut ut conderet mundum, & Angelos, & cetera omnia, necessarius fuit influxus determinatus: post primum tamen instans creationis talem influxum dicunt non amplius fuisse necessarium, sed loco illius suffecisse influxum generalem, qualis est is, quo Deus rebus creatis cooperatur.

*Fundamen-
tum huius
sententia.*

Fundamentum huius sententiæ est duplex. Primum est: Quia sicut res natura sua habent vires ad operandum, quibus possint suos effectus producere, Deo solum concursu generali & indeterminato concurrente; ita etiam putant eas habere vires ad sui conseruationem, quibus possint se intimè conseruare, Deo solum generali concursu ad conseruationem concurrente. Alterum est: Quòd facilius sit aliquid iam productum conseruare, quàm ab initio producere. Vnde etiam si ad productionem opus sit pleno & totali influxu, ad conseruationem tamen satis erit semiplenus & partialis.

Hæc sententia etiam pulchrè videatur excogitata, mihi tamen semper visa à veritate aliena, eamque breuiter refutauit lib. 3. De summo bono n. 31. & sequentibus. Verùm quia ibi fundamenta non videntur aliquibus satis clarè explicata, & pauca testimonia fuisse adducta, putauit rem totam hic suo loco rursus examinandam. Vnde

Dico

*Eodem influxu
Deus mundum
conseruat,
quo eum à
principio
produxit.*

*1. Probatur
ex Patribus.*

*Non minus
est mundum
conseruare,
quàm creare.*

Ad Hebr. 1.

Dico primò: Eadem actione eodemque influxu quo Deus Angelos & mundum eiusque primarias partes olim produxit, modo etiam conseruat: vnde sicut ille fuit omnino determinatus, ita & iste. Probatur Primò ex Patribus quos supra attulimus, qui docēt, non minus esse, mundum continere ne in nihilum recidat, quàm illum ex nihilo primùm condere. Ita Chrysostomus Hom. 2. in Epist. ad Hebræos: *Non minus est continere mundum, quàm fecisse: sed si oporteat aliquid admirandi dicere, adhuc amplius est: nam in faciendo, rerum quidem essentia producta sunt; in continendo vero, ea que facta sunt, ne ad nihilum redeant, continentur.* Eadem verba habet Commentarius Ambrosij. Dicit *amplius esse mundum continere & conseruare in suo esse, quàm initio creare & dare esse:* sicut amplius est, pondus aliquod continenter tenere suspensum in aëre, quàm ab initio eleuare: respicit enim ad illud Apostoli, *Portans omnia verbo virtutis sue.* Atqui si creaturæ iam conditæ possunt se ipsas tenere in suo esse, & Deus solùm præbet influxum generalem; longè minus est eas conseruare, quàm creare: nam ad sui conseruationem ipsæ cooperantur, & Deus solùm dimidium laborem, vt ita loquar, adhibet. Ad sui creationem non possunt cooperari, sed Deus debet totum per se facere: vnde hîc non adiuuatur, ibi adiuuatur à sua creatura; & ita adiuuatur, vt non ipsi, sed creaturæ assignanda sit propria ratio durationis cuiusque; imò quòd in æternum res durare possit: sicut quando Deus concursu generali cooperatur creaturæ ad productionem effectus, quòd effectus sit huius speciei vel generis, hoc vel illo tempore aut loco fiat; causa propria & primaria huius rei est ipsum agens creatum, non Deus. Longè itaque minus erit Deum res conseruare quàm creare; sicuti longè minus, Deum suo concursu generali, cum rebus concurrere ad productionem effectuum, quàm ipsos effectus creare, aut se solo producere. Longè etiã minus res pendebunt à Deo dum conseruantur quàm cum creantur; quorum vtrumque sententiæ SS. Patrum non videtur consentaneum. Idem Chrysost. Hom. 3. in Epist. ad Colossenses: *Ne putes Filium esse ministrum, dicit eum omnia conseruare, quod non minus est, quàm omnia creare.* At si conseruatio solùm requirit influxum generalem & veluti dimidiatum, verum non erit, conseruare non esse minus quàm creare, vt ostensum est. Deinde non rectè probabitur contra Arrianos, Filium non esse ministrum Patris in rerum creatione. Cùm enim creatio tribuatur Patri, conseruatio Filio, dicere poterit Arrianus, id idè fieri, quia Filius est

S

mini-

minister Patris in conseruando mundo ; quia ei tribuitur id quod facilius est, postquam Pater perfecit id quod difficilius. Vt hoc excluderet Chrysostomus, ait non minus esse conseruare, quàm omnia creare ; ac proinde non esse ministrum, sed Patri potentiâ parem.

Conseruatio est continuatio creationis

S. Augustinus lib. 4. De Genesi ad litteram cap. 12. *Cum Dominus ait, Pater meus vsque modo operatur, continuat ionem quamdam operis eius qua vniuersam creaturam continet & administrat, ostendit.* Si conseruatio est *continuatio operis*, id est operationis diuinæ, ergo non distinguitur à prima operatione, qua creatura est producta. Quòd enim *opus* accipiatur ab Augustino pro operatione Dei, perspicuum est ex consequentibus verbis, cum ait : *Si ab hac operatione cessauerit, eas continuo perituras. ab hac, nempe qua illas condidit. & infra: Non ob aliud in illo sumus, nisi quia id operatur; & hoc est opus eius quo continet omnia. & paulò post: Si hoc opus suum rebus subtraxerit, nec viuemus, nec mouebimur, nec erimus.* vbi manifestum est per *opus* significari operationem & influxum quo Deus primò res condidit & disposuit in suis speciebus & gradibus: quæ operatio ita debet continuari, vt si vel ad momentum cesset, omnia debeant interire. Manifestè ergo repugnat Augustino, & Scripturæ, (iuxta Augustini interpretationem) dicere, illam actionem qua res sunt conditæ, non continuari, sed solùm durare ad momentum, & postea aliam longè minorem succedere, quæ solùm iuuet eas vt seipsas in suo esse contineant.

CREATURA à Deo tenetur in esse, sicut pondus in aère.

Anselmus in cap. 1. ad Hebræos: *Portat omnia, id est sursum tenent ne decidant, & in nihilum reuertantur, vnde creata ab ipso fuerant; & sustentat ea non labore & difficultate, sed imperio sua potentia.* vbi notandum est, conseruationem rerum explicari ex analogia ponderis quod quis sustinet in sublimi. Nemo autem dixerit, pondus quod ex se, nisi teneatur, deorsum ruit, seipsum in aère sustinere, aut iuuare manum sustententis, aut minori vi sustineri postquam eleuatum est, quàm sit ea vis qua ab initio subleuatum fuerit; aut faciliùs teneri, quàm eleuari. Alia Patrum testimonia vide supra cap. 111.

Secundò, ex Doctoribus Scholasticis & Philosophis.

Secundò, Probat ex Doctoribus Scholasticis. S. Thomas 1. p. 30 q. 104. art. 2. ad 4. *Conseruatio rerum à Deo non est per aliquam nouam actionem, sed per continuationem actionis qua dat esse: sicut conseruatio luminis in aère est per continuatum influxum à sole.* Atqui actio qua dat esse, est creatio, ergo conseruatio est continuatio creationis.

Idem

Idem manifestū est exemplo quo D. Thomas & alij Theologi sapē vtuntur, cū dicunt, ita mundum pendere à Deo, sicut lumen aëris à sole. Idem a. 2. ad 2. *Sicut nulli effectui præstari potest vt sit causa sui ipsius, potest tamen ei præstari vt sit causa alterius; ita etiam nulli effectui præstari potest vt sit sui ipsius conseruatiuus, potest tamen ei præstari vt sit conseruatiuus alterius.* Hic apertè euertitur fundamentum alterius sententiæ, & comparatio qua illa nititur: negat enim S. Thomas, quòd sicut cum concursu generali causa creata potest producere vel conseruare aliam, ita possit conseruare seipsam, imò negat id ei præstari posse diuinitus, sicut nec ei præstari potest vt sit causa sui ipsius.

Nulli rei præstari potest vt sit conseruatiuus sui directè.

Idem docet Caietanus in illum art. 2. q. 104. *Ea, inquit, quæ per se creantur, à solo Deo conseruantur, & in his est necessariò verum, quòd eadem actio est conseruationis & creationis. tales sunt substantiæ immateriales, & omnia ingenerabilia & inderuptibilia.*

Durandus in 2. dist. 1. q. 2. etli alibi doceat non opus esse concursu generali ad actionem causarum creaturarum; tamen ad conseruationem naturæ earum, docet eundem influxum Dei esse necessarium qui requiritur ad creationem. *Sicut, inquit, in diuinis semper verum est dicere, Filius gignitur, & genitus est à Patre: sic verum est dicere de creatura quamdiu existit, quòd creatur à Deo, & creata est vt sit eadem actio creationis rerum & conseruationis earum.* Et addit ita esse sentiendum, quamuis non solemus sic loqui, *mundus quotidie creatur.*

Mundus semper creatur.

Idem fuse docet Gregorius Ariminensis in 1. d. 45. q. 1. a. 1. concl. 3. allatis multis testimoniis ex Anselmo & Augulino, & in 2. d. 1. q. 6. a. 2. post multa ita concludit: *Quia igitur agens non conseruat nisi continuo producendo seu agendo suum effectum, ideo in quantum conseruat agit, & per consequens potentia conseruatiua est actiua.* Nihil ergo habet potentiam conseruandi seipsum nisi per accidens. Nec obstat quòd hic Auctor cum Henrico videtur conseruationem ponere actionem distinctam à creatione, quia vult eam esse actionem determinatam & productiuam effectus. talis autem non est concursus generalis.

31 Scotus in 2. d. 1. q. 5. dicit quòd *res potest dici semper creari quamdiu manet, quia semper accipit esse à Deo.* & d. 2. q. 2. probat ex Augulino, quòd *sicut aër respectu solis non est factus lucidus, sed fit lucidus; ita creatura respectu Dei numquam est ultimè facta, sed semper fit.* vnde sic argumentatur: *Si creatura respectu Dei non est facta in esse*

ab ipso Deo, sed est quasi in fieri formaliter: ergo formaliter semper ponitur in esse à Deo: & ideo sicut continuè manet, ita continuè est creatio eius à Deo. Idem in 1. d. 12. Creatura semper in essendo aequè pendet à Deo, quia aequè ab ipso per idem velle ipsius habet idem esse. & hoc modo posset dici quod productio personæ semper est in fieri, quia numquam ista personæ habet esse, nisi accipiendo actualiter à producente. & tamen esse personæ, est maximè permanens. Hoc modo esse creaturæ licet sit permanens tamen respectu Dei, à quo semper aequè pendet, semper est quasi in fieri, hoc est actu dependens à causa dante esse, & numquam in facto esse, hoc est in actu separato & independente à quocumque alio, &c. Quibus locis Scotus manifestè docet, non minorem influxum requiri ad conseruationem quàm ad creationem. Denique ne singulos recenseam, eadem est doctrina reliquorum Scholasticorum: nec puto quemquam esse qui vnumquam aliter senserit, aut ea de re dubitauerit. Idem docet Gabriel Vasquez in 1. p. disp. 72. n. 11. vbi dicit continuam rerum conseruationem à Deo esse veram creationem ex nihilo. & disp. 74. n. 17. Conseruatio rei secundum se totam, est vera creatio & productio ex nihilo. & n. 21. materiam primam continuatà creatione nunc conseruari ex nihilo. atqui concursus generalis & quasi dimidiatus non est creatio ex nihilo, vt omnes tacentur. ergo, &c. Molina in 1. p. q. 10. a. 5. disp. 1. Per influxum eundem indiuisibilis actionis qua primò contulit Angelo esse, cum conseruat, & confert illud idem esse toto decursu temporis, quod primò illi contulit, idq; eo ipso, quod ab indiuisibili actione, qua primò cepit illi conferre esse, non desistat. Et infra, quod Angelus duret potius in hac parte temporis quàm in illa, & duret continuè & in æternum, non refert in vim conseruatiuam quæ sit in Angelo, sed in actionem diuinam, qua primò instanti Angelus accipit totum suam esse, & conseruatur in æternum. Denique hanc sententiam ruse docet Suarez in Metaphysica disp. 21. tota. vbi in primis ostendit, conseruationem in eis quæ à solo Deo conseruantur, non distingui à creatione nisi ratione esse enim eandem actionem quæ dicatur creatio in primo instanti quæ rei tribuit esse, conseruatio verò quatenus toto tempore reliquo continuatur, idem esse conferens. Deinde ostendit, non sufficere concursum generalem ad conseruandam rem productam à causa creata, sed opus esse potentiore influxu, quo suppleatur influxus quem causa creata in primo instanti dedit.

3. Probat
rationibus.

Tertiò, Eadem sententia probatur ratione. Primò, Hæc sententia supponit, res omnes creatas quæ à causis creatis non pendunt in sui

32

fui

sui conseruatione, habere vim seipsas conseruandi maiorem vel minorem cum solo concursu generali: quod fundamentum non esse verum, vel ex eo conici potest, quod nullus Doctorum talem vim rebus tribuat, nec quisquam mentionem eius faciat. Et si enim fateantur, quasdam res posse cum concursu generali conseruare alias: negant tamen omnes, aliquam rem hoc modo posse conseruare seipsam; nempe, directe suum esse continendo; sed solum concedunt, eas indirecte & quasi per accidens se posse conseruare. Ita docet S. THOMAS 1. p. q. 104. a. 2. adhibita hac distinctione, quam ceteri approbant. Vbi notandum, dupliciter posse aliquid conseruari: Primo directe, attingendo ipsum esse seu naturam rei, quo modo sol conseruat lumen in aere. Secundo, Indirecte, & ex consequenti, sic aqua gutta se conseruat ne statim diffluat colligendo se in globulos: & aqua intendit suum frigus circumstante calore, & omnia viuientia augent suum calorem tempore hiberno, & anima in animantibus conseruat calorem, & consequenter seipsam, cum calor sit necessarius ad vitam, & omnia viuientia conseruant se, alimentum attrahendo, coquendo, & sibi vniendo, vt instarent quod diffluit. Nunc quaero, de vtro modo conseruationis loquantur, quando dicunt res creatas habere vim se conseruandi cum solo influxu generali. Si loquantur de priore, hunc omnes Doctores negant, & dicunt, sicut impossibile est vt aliquid suum esse primo producat, ita etiam impossibile esse, vt illud directe conseruet: nihil enim eo modo conseruari, nisi ab ea causa, a qua assidue pendet esse rei. Si loquantur de posteriore, non bene coheret sibi haec sententia. Primo, Quia ponit vim quamdam conseruandi sui in rebus, quae suppleat influxum determinatum causae producentis; ita vsufficiat cum influxu generali ad plenam & totalem rei conseruationem. ergo debet directe influere in ipsam esse rei, sicut causa determinata influebat in esse rei: alioquin non poterit dici supplere eius defectum, aut sufficere cum influxu vniuersali. Confirmatur, quia nisi influeret directe, non recte adiungeretur causae vniuersali, quae directe influit ad rei conseruationem. Sicut enim cum creatura dicitur habere vim productiuam effectus cum solo concursu generali, intelligitur posse directe influere (influxu quasi partiali) in entitatem effectus, sic vt cum causa vniuersali constituat vnam integram causam praebentem influxum effectui adaequatum: ita cum dicitur habere vim conseruandi sui cum concursu vniuersali, intelligendum erit ipsam posse co-

Nullus Doctorum hanc vim agnoscit, quia quid se directe conseruet.

Duplex modus se conseruandi, directe & indirecte.

perari intimè causæ vniuersali ad sui conseruationem; ita vt simul cura ipsa vnâ integram causam conseruantem constituat, quæ influxum adæquatam conseruationi totius seî præbeat: alioquin perit vis comparacionis, quia res verè non concurret ad sui conseruationem, sed solus generalis influxus totum faciet; vnde frustra dicitur, quòd res habeat vim se conseruandi cum influxu generali.

Conseruatio indirecta fit per veram actionem.

Secundò, Quia conseruatio sui indirecta fit per veram actionem qua res producit in se aliquem modum vel formam accidentariam, qua resistit causis corruptentibus, vt patet exemplis supra allatis, cum res se colligunt in vnum, vel intendunt suum calorem aut frigus, aut conseruant calorem per animam, aut alimentis se instaurant, &c. atqui illa conseruatio quam ipsi ponunt, non fit per actionem proprie, vt ipsi dicunt, ne cogantur fateri rem producere suam esse, seu effectiuè in illud influere. qua in re rursus non videntur consequenter loqui: vt enim explicent quo modo res se conseruet absque actione, adferunt exemplum rupis seipsam conseruantis in suo loco ne possit depelli, & hominis erecti se firmantis in suo statu & loco. Rupes enim vel saxum non conseruat se in suo loco nisi vera actione qua se inclinat deorsum. Similiter homo conseruat se erectum vi animæ, mediantibus spiritibus, & sic etiam firmat se in suo vestigio. Itaque exempla illa potius contrarium ostendunt; nempe, conseruationem fieri vera actione.

In rebus materia sua incorruptibilibus nulla est vis se conseruandi indirecta.

Tertiò, Quia vis se conseruandi in hac sententia maximè tribuitur rebus simplicibus, vt Angelis, cælis, materiæ primæ. atqui in his nulla est vis se conseruandi indirecte, quia hæc solum tributa rebus obnoxii corruptioni. Ergo non possunt dicere, se per vim conseruandi intelligere eam qua res se indirecte conseruat, ac proinde rursus debent relabi ad vim directæ conseruationis, qualem nemo Doctorum agnouit in rebus creatis respectu sui esse: quia videtur omnino impossibilis, & implicare contradictionem; sicut impleat vt aliquid sibi tribuat esse, aut à seipso positiuam dependentiam habeat. Confirmatur: Quia conseruare dicit aliquam causalitatem, vt communiter Doctores asserunt. ergo vel effectiuam, vel materialem, vel formalem. Atqui res non possunt habere vim se conseruandi effectiuè, vt ostensum est, nisi indirecte. Neque etiam per modum subiecti vel materiæ, cum nulla res sibi sit subiectum vel materia. quod maximè liquet in spiritibus,

bus, in quibus nulla materia. Neque etiam per modum formæ, quia nihil sibi est forma.

35 Dices, Hæc vis se conseruandi nihil est aliud quàm dispositio rei, quatenus non admittit corruptentia; sicut in ferro, durities & materiæ constipatio conseruat ferrum, ne faciliè incaleseat. Verùm hæc non est vis se conseruandi, nisi indirectè, nempe resistendo, vel difficulter admittendo impressiones corruptiuas ab extrinseco. Vnde non reperitur nisi in iis quæ ab aliis causis creatis corrumpi possunt; neque supplere potest defectum intimæ & directæ conseruationis, sed solum iuuat vt res non tam citò corrumpatur à causis contrariis. Quare in rebus illis quæ, nullo modo à causis creatis periri possunt, vt in materia primâ, in cælestibus corporibus, in spiritibus, & in anima rationali, talis vis se conseruandi non reperitur: frustra enim ponerentur præsidia resistendi in arce inexpugnabili.

Dices: Frustrâ quidem in istis poneretur vis conseruandi se contra alias res creatas, cum nullius impressionis corruptiuæ sint capaces: non tamen contra pondus quo ex se, influxu diuino subtracto, tendunt in suum nihili; & contra diuini influxus subtractionem. Vnde habent vim se tenendi in suo esse, influxu diuino media ex parte subtracto. Verùm satis ostensum est, talem vim esse impossibilem: nihil enim potest se tenere in suo esse directè, sed solum indirectè, vt supra declaratum est: qui modus se tenendi non habet locum in rebus incorruptibilibus. Deinde, dum pondus ad non esse, nihil sit aliud, quàm rem ex se non habere esse, sed essentialiter pendere ab alio; hoc ipsò quo subtrahitur influxus tribuens illud esse, necessariò in suum nihilum relabitur, quantumuis alioquin sit incorruptibile & eximium.

Nulla est vis se conseruandi contra diuini influxus subtractionem.

36 Secunda ratio principalis sumi potest ex concursu generali: hic enim concursus talis est, vt per eum solum impossibile sit aliquid produci, tum quia ex se ad hanc vel illam speciem est indeterminatus, vnde debet determinari à concursu causæ particularis; tum quia etiam si fingatur à quibusdam determinatus, tamèn per se est quasi dimidiatus; ergo etiam per illum solum non potest aliquid conseruari. Consequentia probatur; Quia concursus talis, cum ex se sit indeterminatus, non magis tendit ad conseruationem huius rei, quàm alterius, sicut non magis tendit ad productionem huius rei quàm alterius; vnde planè per accidens esset huic rei per talem concursum conseruari. Neque dici potest, hunc concursum gene-

Per concursum indeterminatum nihil potest produci.

gene-

generalem determinari per concursum particularem, quem ipsa res per se præbet ad sui conseruationem, quia talis concursus & cooperatio nunc refutata est. manet itaque iste concursus indeterminatus ad huius rei conseruationem.

Dices: Determinatur ab ipsa re, quia illi identificatur. *Contrà*, 37
 Numquam concursus vel influxus causa determinatur à suo termino, cum sit prior natura vel ratione quàm terminus. vnde ipse terminus ab influxu causæ determinationem accipit: ideo enim terminus productus talis est, quia causa tali modo seu tali influxu in illum influit. Sicut enim causa non determinatur ab effectu, sed *contrà*: ita etiam actio & productio, qua causa producit vel conseruat, non determinatur ab effectu, quia hic natura posterior est, sed effectui determinationem tribuit. *Confirmatur Primò*: Quia iste concursus generalis non magis identificari rei quando illa conseruatur, quàm cum producitur concurrente causa creata: atqui cum producitur concurrente causa creata, concursus generalis non identificatur illi adæquatè, sed solum in adæquatè, sicut gradus entis vel substantiæ identificatur speciei infimæ: vel sicut concursus potentiæ intellectuæ identificatur visioni beatificæ: quæ identitas non sufficit vt ille concursus dicatur determinatus ad conseruationem talis rei. sicut enim gradus entis vel substantiæ secundum se non est satis determinatus ad constitutionem hominis, nisi adiungatur illi gradus inferior, qui ex se sit determinatus ad speciem humanam: ita etiam concursus ex se indeterminatus non sufficit ad rei determinatæ conseruationem, nisi adiungatur illi concursus ex se determinatus. Quod etiam patet exemplo concursus intellectus in visione beatifica: cessante enim influxu luminis gloriæ, non potest visio beata conseruari ab influxu intellectus. *Confirmatur Secundo*: Quia alioquin res non egebit adæquato influxu ad sui conseruationem, sed solum in adæquato, nempe secundum rationem entis; non autem secundum rationem talis entis, verbi gratia, leonis? ac proinde res creatæ, quatenus sunt huius vel illius speciei, non egebunt propria conseruatione, quod videtur absurdum. cur enim magis egeant propria conseruatione secundum gradum genericum, quàm secundum gradum specificum? vel si secundum specificum non egent propria conseruatione, cur secundum gradum genericum egent? Si ita sunt solide vt non egeant influxu Dei determinato, cur egent indeterminato?

Con-

Quod influxus Dei determinatur ad huius rei conseruationem, non potest prouenire ab ipsa re.

Res creata etiam egent conseruatione vt sunt distincta,

38 Confirmatur Tertiò; Conseruatio Dei, qua per se conseruat res creatas, est vera actio, vt omnes Doctores fatentur: omnis autem actio habet aliquè terminum intrinsecum sibi adæquatum. Nunc peto quis sit terminus intrinsecus adæquatus huius actionis? non enim ipsa res tota secundum suam speciem dici potest terminus adæquatus huius actionis, quia hæc adæquatur non influxui generali, qui est veluti partialis; sed toti influxui, qui coalescit ex generali & speciali, per quem adæquatè producitur. ac proinde manifestum est eam non esse terminum adæquatum concursus generalis per se sumpti. Imò ex terminis perspicuum videtur, rem particularem quæ talis est, non posse esse terminum intrinsecum adæquatum concursus indeterminati. Terminus ergo adæquatus concursus generalis erit aliqua ratio generalis reperta in re, vt ratio entis vel substantiæ quæ per se primò tali concursui respondeat: nihil enim aliud fingi potest. Quò posito, manifestè sequitur, res, quatenus sunt inter se distinctæ secundum suas proprias species, non egerè concursu conseruatio Dei, sed solùm secundum rationem communem entis in qua cõueniunt: quod absurdum est. Sic enim distinctio rerum non penderet à Deo post primum instans creationis nisi per accidens, vt supra ostensum. Deinde implicat contradictionem, dari aliquam actionem singularem, cuius terminus adæquatus intrinsecus non sit aliquid determinatum. Vnde etiam implicat, dari aliquam actionem totalem, quæ pro termino intrinseco adæquato habeat rationem aliquam indeterminatam; verbi gratia, rationem entis, & non talis entis: rationem animalis, & non talis speciei animalis. Vnde vltèrius implicat, dari concursum seu influxum generalem sine speciali. quod etiam expressè docet Molina in Concordia q. 14. a. 13. disput. 3. 1. §. *Ad primum ergo.*

Actioni terminata non potest esse terminus determinatus.

Ex his duabus rationibus perspicuum videtur, hanc sententiam duplicem vel triplicem inuoluere implicantiam. Primò, Quatenus tribuit rebus vim seipsas directè conseruandi. Secundò, Quatenus ponit, concursum generalem posse existere sine concursu speciali à quo determinatur ad hanc speciem rei. Tertiò, Quatenus statuit res posse conseruari in sua distinctione & determinata natura per influxum secundum se indeterminatum.

Inuoluit contradictionem duplicem vel triplicem.

39 Tertia ratio principalis sumi potest ex aliis rebus, quæ assidue à causis creatis dependent; vt sunt, lumen, & obiectorum imagines in aère, & actus vitales. Ac primùm S. Thomas & passim Doctores tradunt, totum vniuersum ita pendere à Deo, sicut lumen aëris

T pendet

pendet à sole: neque melior comparatio in rebus inueniri potest. Etsi enim mundus videatur res solida quæ per se stare possit, tamen respectu Dei non plus habet firmitatis, quàm lumen & imagines obiectorum, vt supra ostensum. atqui lumen ita pendet à sole, vt semper opus sit æquæ potenti ac determinato influxu; adeò vt non possit minore influxu conseruari quàm primò productum sit. ergo pari modo nec mundus minore influxu Dei conseruari poterit, quàm sit is quo primò creatus est. Confirmatur; Quia sicut lumen nihil est aliud quàm aërem assidue illuminari; ita res creata nihil est aliud, quàm assidua creatio & productio in facto esse, vt ostensum est. Vnde rectè Scotus in 2. d. 2. q. 2. ait, *quamlibet essentiam creatam nihil esse aliud, quàm dependentiam sui à Deo.* omnis enim actio seu productio identificatur suo termino intrinseco, cum nihil sit aliud, quàm ipsa res considerata vt est in fieri, seu vt emanat à sua causa efficiente: & ipsa res nihil est aliud, quàm productio considerata in facto esse. vnde falluntur qui imaginantur creaturam esse quid solidum realiter ab influxu Dei distinctum, quod permanere possit, Dei influxu in totum vel ex parte subtracto. Non sic concipienda est respectu Dei, sed vt terminus intrinsecus actionis diuinæ: sicut lumen est terminus intrinsecus actionis solis. Impossibile autem est, quando res non solum in fieri, sed etiam in conseruari à sua causa pendet, terminum intrinsecum actionis permanere, ipsa actione in totum vel ex parte subtracta.

Denique, vt alias rationes omittam, per se parum probabile videtur, Deum statim post primum instans creationis minuere suum influxum, & dare solum dimidium, vel alium longè minorem quàm antè. Cur enim non poterit idem dici de sole, quando conseruat lumen productum, & de obiectis; quando in aëre diffundunt species seu imagines suas; & de potentis, quando producant actus vitales? nimirum hæc omnia post primum instans quo produxerunt suos effectus, minorem influxum præbere quo illos conseruent, quia facilius est productum conseruare, quàm primò producere. Hoc si de his absurdè diceretur, quomodo non absurdum est id asserere de dependentia creaturarum rerum à Deo? Deinde, posita illa sententia, quid fieret si Deus continuaret ipsam actionem creatiuam? quis esset effectus huius continuationis? Si enim conseruatio sit per solum influxum generalem, quid fiet si Deus continuat influxum specialem? an fortè non potest continuare? quis hæc dicet? an idem sæpius creabitur? Denique, nihil videtur posse

posse conuenienter dici, nisi rem per talem continuationem influxus conseruari in eodem esse quod ab initio accepit, sicut videmus fieri in lumine.

41 Dico Secundò: Quòd attinet ad ea quæ non à solo Deo, sed simul cum causa creata intimè in rei entitatem influente producuntur, ea si manent cessante influxu causæ creatæ, à solo Deo conseruantur determinato & integro influxu, qualis necessarius fuisset, si ipse solus illam produxisset. Hæc propositio iisdem rationibus probatur quibus præcedens: non enim minus res illæ egent determinato influxu Dei ad sui conseruationem quando productæ sunt à causa creata, quàm quando à solo Deo, vt per se manifestum est: atqui cum à solo productæ sunt, egent influxu determinato ad sui conseruationem, nec vllò modo sufficit influxus generalis, vt ostensum est: ergo etiam egent influxu determinato quando productæ sunt à causis creatis, nec vllò modo sufficit influxus generalis. Confirmatur; Quia res dum producuntur egent influxu pleno, determinato, & adæquato; ergo etiam dum conseruantur. Ergo simulatque cessat influxus determinatus causæ creatæ, necesse est illum à Deo suppleri alio influxu determinato, quo res in sua natura determinata conseruetur. nulla epim res seipsam directè conseruare potest, sicut nec seipsam producere, vt satis antè demonstratum est.

Producta à causa secunda, si manent, illa cessante conseruantur à solo Deo in fluxu determinato.

42 Contra hanc sententiam obiiciuntur aliqua argumenta. Primò, Quòd per illam videatur eueri tota Philosophia. Si enim ex eo quòd videmus res aliquas, cessante causa secunda, statim perire, vt lumen & actus vitales; alias non statim, sed sensim perire, vt calorem & frigus; alias diu, alias semper permanere: si, inquam, non possumus hinc colligere, res illas quæ manent habere vim intrinsicam se conseruandi maiorem vel minorem pro cuiusque conditione; quæ autem statim pereunt, non habere vim vllam; sed idè illæ permanent, quòd Deus illas proprio influxu conseruet; hæc non permanent, quòd Deus eas, cessante causa secunda, non conseruet: sequitur, nulla experientia effectuum posse colligi vim & conditionem causæ creatæ; verbi gratia, ignem esse calidum, & habere vim calefaciendi intrinsicam, aquam frigidam, ceram mollem, ferrum durum: poterimus enim dicere, non ignem vrere vi intrinsicam, sed Deum ad præsentiam ignis, non ad præsentiam aquæ: ceram recipere impressionem, non quia in se mollis, sed quia Deus concurrat; ferrum non recipere, non quia in

*Obiectiones partis aduersæ.
1. Obiectio.*

se habet duritiem, sed quia Deus non concurrat.

Respondeo, nullo modo id sequi: sicut è coptrario non sequitur, Ex effectibus causarum secundarum colligimus eas habere vires intrinsecas ad eos producendos; ergo ex earum duratione qua durunt, cessante causa illarum secunda, colligimus eas habere vires intrinsecas ad se directe conseruandas. Nullus vniquam Philosophorum vel Theologorum talem collectionem fecit: nullam enim speciem probabilitatis habet hæc collectio: Ex eo quòd sol illuminat aërem, rectè colligimus, illum habere vim intrinsecam illuminandi, & non solum Deum esse causam luminis ad præsentiam solis: ergo ex eo quòd sol permanet post sui creationem, oportet colligere, solem habere vim intrinsecam se conseruandi, & non solum Deum illum conseruare. Item, Si solus Deus est causa conseruationis solis, ita vt sol non sit causa conseruationis sui, nec ad eam concurrat; ergo necessariò fatendum est quòd similiter solus Deus sit causa illuminationis ad præsentiam solis, & sol non habeat intrinsecam vim illuminandi. Idem modus argumentandi applicari potest igni, aquæ, calori, frigori, & omnibus causis creatis. hoc argumento maxime nititur sententia aduersa. Optimè colligimus ex effectibus vires intrinsecas rebus, & conditionem earum natiuam & intrinsecam: quia vel sensu eas vires percipimus, vel apertis iudiciis quæ sub sensum cadunt deprehendimus. dicere autem, sensus nostros in omnibus falli, est tollere omnem veram notitiam ab homine & totam rerum naturam facere merum præstigiū, in quo nihil, quod videtur inesse, reuerà inest. His accedit, omnibus notum esse, nihil repugnare quin aliquid possit agere in aliud, & effectum à se distinctum producere. Vnde nullà subest ratio negandi vires intrinsecas, & veram causalitatem rerum creatarum. Ex rerum autem maiore vel minore permanentia, nemo collegit vniquam, rem vllam habere vim aliquam directe se conseruandi, quia nullo sensu vim illam deprehendere, nec vllis iudicijs illam colligere possumus. Nam sicut nulla res potest habere vim qua cooperetur ad sui productionem, ita neque potest habere vim qua cooperetur ad sui conseruationem, nisi indirectè, vt supra ostensum. Porro comparatio qua nititur hoc argumentum, requirit veram vim se conseruandi effectiue intimo influxu in suum esse, vt supra ostensum est: hæc enim sola potest concurrere cum concursu generali, & supplere vicem causæ creatæ cessantis.

Obiicitur secundo, Si res ipsæ non habent vires intrinsecas quibus

Ex permanentia rerum non possumus colligere, eas habere vires ad se conseruandas.

bus se conferuent in esse, tota duratio rerum erit referenda in solam voluntatem diuinam, non in rerum natiuam conditionem: nec poterit alia ratio reddi, cur lumen subtracta causa secunda statim pereat, calor non statim pereat, nisi quia Deus vult conferuare calorem, non lumen. Idem dicendum erit de anima hominis & bruti.

Respondeo, nullo modo id sequi: quia etsi in ipsis rebus nulla sit vis qua seipsas conferuent, tamen inest ipsis aliqua ratio cur postulent conferuari à Deo breuius, vel longius, vel etiam semper. & ita non est recurrendum ad meram Dei voluntatem. Quæcumque enim talis sunt naturæ, vt etiam si pendeant à causa creata in fieri, non tamen pendent ab ea in conferuari; ea natura sua postulant conferuari à Deo, vt sunt omnes formæ tum substantiales, tum accidentariæ, quæ permanent cessante influxu causæ secundæ; alioquin frustra fierent in mundo; nam statim deberent perire. Quæ verò natura sua pendent non solum in fieri, sed etiam in conferuari à sua causa effectrice; ea non postulant conferuari cessante causa illa. Has duas regulas tradit Suarez in Metaphys. disp. 2 1. Itaque Deus conferuat calorem, non lumen; quia natiua conditio caloris postulat, vt possit durare amota causa propria; luminis autem conditio id non postulat. Cuius ratio est, quia calor est solida qualitas eiusdem rationis in agente & in passio; lumen solum est imago alterius qualitatis, nempe lucis præsentis, sicut & species obiectorum. Vnde semper pendet à præsentia suæ causæ, sicut species quibus aër pingitur, à præsentia colorum. Simili modo actus vitales cum natura sua postulent procedere continuo à suo principio, & in illo recipi; non postulant conferuari illo cessante, sed statim pereunt. Hinc patet cur sit miraculum, si Deus per se conferuet lumen solis in aëre absente sole; non autem sit miraculum, quod conferuet calorem ab eodem sole in aëre productum. Vide S. Thomam 1. p. q. 104. a. 1.

Dices, Si Deus conferuat calorem influxu determinato, subtracta causa producente; ergo calor debet semper durare: si enim causa producat, nempe ignis, semper adesset, semper illum conferuaret. Ergo cum Deus vicem illius in conferuando subbeat, debet semper conferuare.

44 Respondeo, concedendo totum, nisi aliqua causa interueniat, quæ postulet eum non conferuari. Quod enim Deus semel conferuat, semper conferuat, nec vnquam illi suum influxum subtrahit,

Inest rebus ratio cur postulent conferuari à Deo.

Quidquid Deus semel conferuat, semper conferuat, nisi alia causa aliud postulet.

nisi aliqua alia causa creata id postulet. Vnde non conseruat res quantum potest, sicut ignis & sol; sed quantum conditio rerum postulat ut fiat actio & passio. Hinc fit ut calori sensum subtrahat suum influxum vi interna subiecti, vel externa causa frigus producente. Sicut enim ex parte causae efficientis requiritur concursus Dei ut possint res creatae agere; ita ex parte patientis requiritur ut subtrahat influxum suum qualitati inexistenti, ut contraria qualitas possit imprimi. quam sententiam probauimus lib. 3. De summo bono, n. 43. & eam etiam aperte indicat Ludouicus Torres in 2. 2. disp. 72. col. 906. Quod ad animam bruti & hominis attinet, ideo illa separata non haec perit; quia illius esse pendet a corpore & corporis dispositionibus, cum nullam operationem nisi corporalem habeat; vnde non postulat conseruari, sed vniuersali lege debet perire, & influxus conseruatiuus ei subtrahi. (Hinc tamen nulla specie rationis sequitur, quod ipsa res postulet sui interitum, vel subtractionem influxus conseruatiui.) Huius vero esse non pendet a corpore, cum habeat functionem spiritalem, utpote res spiritualis per se subsistens non immersa corpori, nec a corpore pendens; ac proinde incorruptibilis. Id insinuant Patres, cum dicunt animam esse immortalem, quia est imago Dei. hoc enim ei conuenit ratione intellectus & voluntatis. Denique omnis natura simplex per se subsistens naturaliter est incorruptibilis, siue sit corporea, siue incorporea. Cum enim sit simplex, non potest dissolui per impressionem qualitatis corruptiuae, sicut corpora mixta composita ex materia & forma. Et cum per se subsistat, non potest pendere a re aliqua corruptibili. Sic materia prima & elementa (si haec ipsa, ut quidam volunt, sunt prima mixtorum materia) & caeli, item Angeli & animae rationales sunt incorruptibiles, & postulant perpetuam conseruationem.

Obiicitur Tertia: Cuique rei inest naturalis appetitus ad sui conseruationem, & ad resistendum contrariis, ut passim Philosophi docent. atqui omnis appetitus sequitur aliquam potentiam circa rem quam appetit; ergo appetitus se conseruandi supponit potentiam se conseruandi.

Respondeo, Maiorem & Minorem esse falsam. Maior quidem, quia etsi omnibus rebus, praesertim substantiis, inest appetitus conseruandi se in suo statu naturali, ac proinde habeant ad haec aliquam potentiam actiuam, vel quasi actiuam, sicut est vis resistendi; non tamen omnibus inest appetitus se conseruandi in suo esse senti-

*Cuius anima
rationalis est
immortalis,
non bruti.*

entitate actuali (hæc enim duo multum differunt) neque resistendi contrariis, cum multæ contrario careant, ut Angeli, cæli, materia, unde nec potentiam ad hæc habent. Erunt enim ista habeant appetitum ut semper sint, non tamen ut se conseruent in esse; sed ut conseruentur à causa, à qua dependent, nempe à Deo, quam non possunt villo modo directe vel indirecte iuuare, sicut res corruptibiles, quæ saltem indirecte iuuant ad sui conseruationem. Hinc patet etiam, Minorem falsam esse. appetitus enim qui est in rebus incorruptibilibus ut semper sint, non sequitur potentiam conseruandi quæ in ipsis sit, sed eam quæ est in Deo, à cuius influxu pendet assidue: qui influxus lege naturæ est perpetuus & necessarius, eò quod ista neque contrarium habeant, neque ab villo contrarium habente pendeant.

*In Angelis
& cælis non
est appetitus
ut se conser-
uent in esse, sed
ut conseruen-
tur à sua
causa.*

46 Obiicitur Quartò: Facilius est aliquid conseruare, quam producere: atqui hoc non potest aliunde prouenire, quam quod res producta seipsam ex parte conseruet, & causæ producenti dimidium laborem relinquat. ergo, &c.

Respondeo: Si loquamur de conseruatione directa per internum influxum, Antecedens est manifestè falsum, ut patet in productione luminis, & omnium eorum, quæ per se non solum in fieri, sed etiam in conseruari à sua causa productiua pendet, ut sunt omnes res creatæ quæ à solo Deo conseruantur: hæc enim pendet à Deo multò magis, quam lumen à sole. Unde non est facilius eas conseruare in esse, quam primùm producere, ut aperte docent sancti Patres. Si verò loquamur de conseruatione indirecta, quæ fit amouendo corrupentia, vel applicando iuuantia; sic facilius est conseruare quam producere: facile enim homo equum vel ouem conseruat, quæ tamen nullo modo ipse potest producere. Sed talis modus conseruandi nihil ad rem facit, neque potest suppleri defectum influxus interni causæ à qua essentialiter secundum suam speciem & naturam indiuiduam pendet.

*Non est faci-
lius aliquo
conseruare
directè, quàm
producere.*

47 Obiicitur Quintò: Si Deus influxu determinato res conseruat cessante causa secunda, ergo etiam in anima conseruat hoc modo habitus vitiorum, etiam odij in Deum, quod videtur absurdum: quia per se non posset istos habitus producere, ergo nec per se conseruare.

Respondeo, concedendo quod infertur. Neque id magis est absurdum, quam quod concurrat ad actus ipsos peccatorum concursu generali: sicut enim ad munus auctoris naturæ pertinet co-

ope-

Conservatio
habituum
primorum
pertinet ad
munus Au-
toris natura

operari suo influxu etiam ad actus peccatorum ut homini constet plena libertas; ita ad eiusdem munus pertinet conservare effectus productos, etiam noxios, quando illi à sua causa propria in conservari effectivè non pendent. Neque id absurdum videri debet, quia isti habitus sunt reales qualitates naturaliter productæ ab actibus, non quatenus actus sunt peccata; (sic etiam solum producant quid morale remanens in anima, quod vocamus peccatum, vel culpam habitualem:) sed quatenus sunt actus vitales animæ, & verè qualitates vitales. Nec obstat, quòd non deceat Deum tales habitus per se in anima producere; quia illorum conditio naturalis postulat produci ab actibus; nec vlla est ratio, cur Deus illos per se producat, cum naturæ rationali fiat noxij, & ad malum illam inclinent. posset tamen producere, si potentiam spectemus. Subest tamen iusta ratio, cur deceat ipsum per se conservare habitum pravam ab actibus malis productum: quod etiam fateri debent illi, qui ad hanc conservationem non requirunt influxum determinatum, sed solum generalem.

Ex his perspicuum videtur Primò, secundum veram Philosophiam & Theologiam tenendum esse, mundum non minore influxu à Deo conservari in esse, quàm quo primum conditus est, sed prorsus eodem. Secundò, res eas quæ à causis secundis productæ ab illis non conservantur effectivè, à solo Deo conservari influxu determinato & adæquato adeò potenti, ut Deus per illam rem produceret, si ea non existeret. Tertio, nullam rem quæ à solo Deo effectivè conservatur, posse perire, nisi ipso liberè influxum suum subtrahente: quod lege ordinaria numquam facit, nisi res contrarium habeat, vel pendeat ab eo quod contrarium habet. Quarto, nullam rem habere vim se conservandi directè, ita ut ratione istius conservationis non egeat determinato influxu Dei: hoc enim implicat contradictionem.

CAPVT V.

*De reliquis duobus titulis, Redemptione,
& Ultimo fine.*

EXPLICATIS duobus titulis primis dominij diuini, Creatione & Conservatione, sequitur ut aliquid dicamus de duobus reliquis. Tertius itaque titulus sit *Redemptio*. Hic ad homines particula

culariter pertinet. Per peccatum genus humanum in triplicem coniectum est seruitutem; *peccati, diaboli, & mortis*. Hæ seruitutes sunt connexæ, & aliæ ex aliâ pendet, secunda & tertia ex prima. Incurrit homo seruitutem *peccati* duplici ratione. Primò, Quia transeunte actu, manet culpa, cuius vinculis plusquam adamantis nulla creatura illum solvere poterat; vnde necessariò manebat æterna seruitute peccati oppressus. Secundò, Quia sublata per peccatum gratia, soluta est viresque resumpsit concupiscentia, (quæ & ipsa peccatum dicitur, eò quòd ex peccato orta sit, & ad peccatum sollicitet, vt Concilium Tridentinum sess. 5. ait) cui homo absque gratia resistere non potest. itaque illa dominari incepit, totumque hominem sibi seruire fecit, indignissima quæque imperans, & cælestem Dei imaginem in luto & sordibus occupans. Et quamuis ita indignè hominem tractet, tamen homo, quæ eius est amentia, summo studio ei obedit.

Triples seruitus per peccatum contracta.

Seruitus peccati.

50 *Diaboli* verò seruitutem contrahit Primò, Quia diabolus est primarius in regno peccati minister. etsi enim & ipse sit seruus peccati, tamen ceteris peccati mancipiis est præpositus; tum ob naturæ præstantiam, tum quia omne eius studium in amplificando peccati regno occupatur. Secundò, Quia hominem vicit, & sibi subiectum reddidit: à quo autem quis superatus est, huius & seruus est, vt B. Petrus ait. Vnde vocatur *Princeps huius mundi, & Rex super omnes filios superbiæ*. Et totus mundus dicitur *in maligno positus*, id est in diaboli potestate & seruitute.

Seruitus diaboli.

2. Epist. 2. 1. Ioan. 5.

51 Seruitutem *mortis* incurrit ratione peccati; sicut inter homines damnatur quis ad seruitutem pœnæ propter crimen, vt eum addicitur perpetuò metallis aut trinemibus. & tales dicuntur in Iure serui pœnæ. Sic homo quia peccato consensit, non solum seruituti peccati & concupiscentiæ subditus fuit, sed etiam seruituti mortis, vt mors ei perpetuò dominetur. Mortem intelligo perfectam & absolutam, à qua nullus amplius ad lucem vitæ est reditus, & quæ in sempiterno luctu detinet. Nam breuis illa iustorum, ex qua in vitam æternam sunt excitandi, dormitio potius & sonnus quàm mors est dicenda. Hi sunt ergo, quorum seruituti homo per peccatum subiectus erat; *peccatum, diabolus, mors*. Verùm quàm tetri sunt isti domini? quàm crudeles & diri tyranni? quàm ignominiosa ista seruitus? Nihil enim peccato fœdus, vilius, indignius; nihil diabolo crudelius, nihil morte acerbius. Quantò fatius & tolerabilius foret, Turcis & anthropophagis, in infimis & despiciatissimis

Seruitus mortis.

ministeriis seruire. Nullum enim humanum ministerium est adeo execrabile, vt cum peccati obsequio conferri possit: nulla immanitas barbarorum tanta, quam diaboli crudelitas infinitis partibus non superet: nulla calamitas huius vitæ cum mortis æternæ afflictione comparari potest. Accedit quod hæc seruitus non erat temporalis, sed sempiterna. nulla enim creatura nos liberare poterat. Nemo in cælo aut in terra inuentus est, qui iugum nobis impositum tollere valeret: solo Filij Dei Sanguine solui poterat. Sed quis tale remedium non dico sperare, sed vel suspicari potuisset? Cum igitur nihil spei superesse videretur, Deus nefandam fortem nostram miseratus, carne humana sese induit, mundumque ingressus, cum tribus illis tyrannis singulari certamine pugnavit, eisque suo Sanguine suaque morte superatis, hominem e seruitute illa acerbissima ereptum, sibi seruum fecit. Nihil ferè aliud tota insinuat Scriptura, quæ etiam sæpè de tribus illis, tamquam de tyrannis & dominis à Christo victis loquitur. De diabolo habemus Ioan. 12. *Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras; & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum.* & Luc. 11. *Cum fortis armatus custodit arrium suum, in pace sunt ea quæ possidet, si autem fortior eo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat, & spolia eius distribuet.* Ad Coloss. 2. *Expolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.* Vide S. Leonem Ser. 11. De Pallione.

De peccato, ad Rom. 6. *An nescitis quoniam cui exhibetis vos, seruos ad obediendum, serui estis eius cui obeditis, si ue peccati ad mortem, siue obediuntis (obedientie) ad iustitiam? Gratias autem Deo quod fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrine, in quam traditi estis. Liberati autem à peccato, serui facti estis iustitie. & infra: Cum serui essetis peccati, liberi fuistis iustitie, quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est. Deinde addit: Nunc verò liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam. Stipendia enim peccati, mors: gratia autem Dei, vita æterna. & cap. 8. Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, id est, per carnem Filij quæ facta est hostia peccati, damnauit peccatum, nempe delens culpam, & concupiscentiam quæ in carne regnabat opprimens. Nam peccatum passim apud Apostolum dicitur regnare, domi-*

dominari, operari in hominem malum, repugnare legi mentis, captiuum ducere, damnare, &c. quibus loquendi formulis proponitur concupiscentia instar domini vel tyranni.

De morte superata, *Osee 13. De manu mortis liberabo eos: de morte redimam eos. Ero mors tua o mors, morsus tuus ero inferne.* & 1. Cor. 15. *Cum autem mortale hoc indueris immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in victoria: ubi est mors victoria tua: ubi est mors stimulus tuus?*

53 Cum igitur Dominus nos à prædictorum tyrannorum seruitute crudelique dominatu liberauerit, meritò in nos Domini ius usurpat, & seruitutem à nobis exigit: idque triplici iure. Primò, Iure victoris. qui enim alterum legitimo prælio vicerit, iure suo eius bona, eius seruos, captiuos, & omnia spolia occupat; vt Dominus Luc. 11. aperte insinuat. vnde Psalm. 67. dicitur: *Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem*, nempe eos qui antea sub tyrannis prædictis captiui fuerant. Secundò, Iure emptionis. Erat enim homo à iustitia diuina ad seruitutem illam damnatus, donec pro iniuria satisfaceret: qui cum nullo modo satisfacere posset, soluit pro eo pretium Filius Dei, non vt omnino liber esset (id enim neque fieri poterat, neque ipsi expediebat) sed vt esset seruus Dei, & Christi eius; cui etiam ex ipsa naturæ conditione seruitutem debebat. Hinc in Scriptura dicimur *empti & redempti* 1. Cor. 6. *Empti enim estis pretio magno.* ad Titum 2. *Qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate.* ad Rom. 3. 1. ad Corinth. 1. ad Ephes. 1. Itaque ex pacto Christi, & sententia diuinæ iustitiæ, quæ hoc pactum acceptauit, ex seruitute peccati, satanæ, & mortis, translatus sumus ad seruitutem iustitiæ, Christi, & vitæ: quæ seruitus verissima est libertas. Tertio, Iure compensationis. Cum enim à nobis tam diram & intolerabilem seruitutem excusserit, idque tantis laboribus & doloribus suis, iure à nobis hanc compensationem exigere poterat, vt nos ipsum in Dominum acceptaremus, eique perpetuam seruitutem pro tanto beneficio exhiberemus. Sane nihil ei minus rependere poteramus, præsertim cum *Matth. 11. iugum Domini suauis sit, & onus leue*, & hoc totum in nostrum commodum cedat.

Quartus titulus est, *ratio ultimi finis*. Omnis enim creatura ex natura sua ordinatur ad gloriam Dei tanquam finem suum vltimum: sicut res humanæ arte factæ ordinantur ad hominum comoda. Insinuat id Scriptura sacra Prouerb. 16. *Omnia propter se-*

metipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum. Propter semetipsum, id est, propter suam gloriam, seu ad declarandam suam potentiam, sapientiam, bonitatem, iustitiam, &c. Impium quoque, quasi dicat, Imò quòd impium distinarit ad penas aternas, id quoque propter semetipsum fecit, nimirum vt ostendat se iustum, & sibi displicere omne peccatum. Ad Hebr. 2. Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia. Ad Romanos 11. Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. In ipso, id est, propter ipsum tamquam finem. Græcè, εις αυτον τα παση, in ipsum. Vnde sicut homo est dominus rerum arte factarum; quia propter ipsius commodum excogitatae sunt, nec vllum alium ex natura & institutione sua vsum habent, quàm seruire hominum commodis; ita Deus est Dominus totius creaturæ; quia propter ipsius gloriam sunt omnia, nec alium ex natura sua vsum aliudve officium maioris momenti habent in mundo, quàm vt gloriæ ipsius & honori deseruiant. Hinc sequitur, ius illud quod ex hoc capite competit esse maximum, adeò vt maius animo concipi nequeat. Nam etiamsi fingeremus creaturam non pendere à Deo tamquam à causa efficiente aut conseruante; tamen si ponamus ipsum esse vltimum finem illius, summam in illam auctoritatem & potestatem habebit. Auctoritas enim finis quodam modò maior est quàm auctoritas causæ effectricis, cum hæc à fine ad operandum moueatur, & omnem rationem operandi omnemque modum & mensuram operis à fine accipiat. Vnde finis est causarum prima, cuius gratia omnia fiunt, & ceteræ causæ ad operis productionem applicantur. Sicut ergo homo potest vti rebus inferioribus, quæ ad ipsius commodum creatæ sunt, pro suo arbitratu, vt pecunia, frugibus terræ, pecoribus, quia est finis earum, & ipsius gratia factæ sunt, quamuis ipse earum non sit auctor: ita Deus potest vti vniuersa creatura pro suo arbitrio, nec quisquam potest queri de iniuria, cum omnia sint ipsius gratia. Addò, Ius Dei in vniuersam creaturam, vel ex hoc vnicò titulo, etiam sepositis reliquis, esse incomparabiliter maius quàm ius hominis in pecus, aut pomum, aut rem quamlibet, siue naturalem, siue arte factam. Primò, Quia Deus est vltimus finis omnium, cuius gratia sunt omnia, non solùm quoad vsum, sed etiam quoad substantiam, & prima rerum elementa: homo verò non est finis vltimus rerum inferiorum, cum & ipsemet cum omnibus suis bonis sit propter vniuersi integritatem, sicut pars propter totum, & vniuersi

Omnis auctoritas in fine.

Ius Dei quatenus finis, duplici nomine maius quàm ius hominum.

integritas sit propter Deum. Neque tam ipsa rerū substantia, quàm vsus homini est concessus, vt eorum adminiculo vitam temporalem sustentet. Deinde, Esse propter hominem, & hominis gratia, non est conditio intrinseca & essentialis rerum, sed extrinseca ex benigna Dei ordinatione, qui ad solatium hominum ista destinavit. At, esse propter Deum, & ordinari ad eius gloriam, est conditio intrinseca & essentialis omnium creaturarum. Sicut enim omnia creata habent respectum & dependentiam essentialem à Deo, vt à causa effectrice & conseruante; ita etiam habent essentialem respectum ad illum vt ad vltimum finem & dependentiam in ratione causæ finalis.

CAPVT VI.

Quadam Consectaria Domini, diuini valde notabilia.

58 **E**x supradictis sequitur Prindò, Nos quadruplici titulo esse seruos & mancipia Dei, Creationis, Conseruationis, Redemptionis, & Relationis ad ipsum vt ad vltimum finem nostrum; & ratione singulorum debere nos illi omnem seruitutem, & omne obsequium. Secundò, Ratione singulorum istorum titulorum ita nos illi esse obstrictos & debitores, vt ne millesima quidem ex parte possimus obligationi vnius tituli satisfacere. Perpendatur beneficium creationis: quanta bona per illud accepimus? quis vel minimum illorum suis obsequiis compenset. Alici, accepto aliquo officio vel pensiuncula annua à Principe, semper se obstrictos Principi agnoscunt, se illius seruos vbique profitentur, omni studio conantur Principi gratificari: at sanitas corporis, integritas membrorum & sensuum (quæ tamen sunt minima inter creationis bona) longè sunt præstantiora opibus externis, nec quisquam illa cum maximis diuitiis & dignitatibus, quæ ab hominibus dari possunt, vellet commutare. Quòd si minima illa sunt supra omnem obsequiorum nostrorum æstimationem (nihil enim omnibus nostris operibus Deo conferimus) quid dicendum de maximis, de intellectu, memoria, voluntate, quibus diuinorum bonorum sumus capaces, & Angelis ipsique Deo similes?

59 **I**am verò Conseruationis beneficium non est minoris æstimandum, cum per illud singulis momentis quodammodò iteretur quod semel per creationem est collatum: & quot momentis viuimus, toties nobis omnia nostra bona alioquin dilapsura conferantur.

Quadruplici titulo serui Dei sumus.

Nulli titulo possimus satisfacere.

tur. Neque minùs debemus ratione reliquorum titulorum, vt sigillatim expendenti constabit. Quòd si vel vnus tituli debito satisfacere nullo modo possumus, tantoque in singulis interuallo superamur; qua ratione illis quatuor poterimus? Si quidquid sumus, habemus, possumus, in vnum exhaustum fuerit, & instar nihili aestimatur; quid supererit nobis pro reliquis? quàm nihili totum erit quod offerimus, ad illorum beneficiorum immensitatem? Agnoscamus ergo nos esse seruos inutiles, & omnia obsequia, omnesque nostros labores, etiam si millecuplo maiores essent, non fore tamen pares obligationi seruitutis nostræ, nec cum magnitudine beneficiorum acceptorum villo modo conferendos. pulchrè hoc expressit S. Bernardus Sermone De quadruplici debito: *Cùm ei donauero quidquid sum, quidquid possum, nonne istud totum est sicut stella ad solem, gutta ad fluuium, lapis ad montem, granum ad aceruum? non habeo nisi minuta duo, imò minutissima, corpus & animam, vel potius vnum minutum, voluntatem meam: & non dabo illam ad voluntatem illius, qui tantus tantillum tantis beneficiis prauent, qui toto se totum me comparauit?*

Cùm dico, non posse nos satisfacere obligationi qua Deo sumus obstricti; intellige, si obligatio ex magnitudine beneficij & iuris quod Deus in nos habet, pènsetur: alioquin si spectetur iuxta moderationem, quam diuina benignitas conscia infirmitatis nostræ adhibet, possumus ei vtrumque satisfacere. Sed hæc laus tota est bonitatis diuinæ (quæ rigidè nobiscum non agit, nec plura à nobis exigit) non industriæ nostræ, quasi per hanc debito seruitutis nostræ absolute pares esse possimus.

Crebrè versandi animo.

Tertiò, Hos titulos dominatus diuini & nostræ seruitutis esse 60 assiduè versandos animo (nimirum, nos esse figmentum Dei, & opus manuum eius, sicut vasculum terreum est opus figuli, nos ab eo veluti vmbra assiduè pendere; nos à teterrima seruitute per ipsum redemptos; denique nos solius ipsius causa, vtque voluntati & gloriæ eius seruiamus, esse conditos) vt mens contineatur in humilitate, & in reuerentia ac subiectione tanti domini, cui tantum in nos iuris & potestatis. Nihil enim magis nobis ponit ob oculos nostram vilitatem, atque adeò nostrum nihilum, quod ex nobis sumus: nihil etiam magis eminentiam Dei, & eius in nos imperium, & nostram ad illum subiectionem & obligationem.

Horum consideratio inuenit in afflictionibus.

Quartò, In afflictionibus & calamitatibus ad istorum titulorum considerationem recurrentum. Cùm enim quatuor illis modis

dis toti ipsius sumus, & ipse omne ius in nos habeat; non possumus conquiri, quidquid nobis immiserit; nec ab ipso rationem exigere, Cur sic mecum agis? Ipse enim iure suo utitur, & centuplo duriora in nos statuere potest. Satis sit nobis, ipsi sic placere, ipsius voluntas omnis rationis instar nobis esse debet. Accedit, quod totum illud quod patimur, non mera potestate dominatus infligit, sed nostræ salutis causa benignè vel immittat vel permittat: non enim nostris afflictionibus, sed emendatione vitæ, & animi purgatione delectatur. Itaque hac suprema potestate herili non utitur, sed loco illius paterna benignitate, & visceribus misericordiæ nos tractat. *Suauius Dominus vniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius effusa. Iugum suum voluit esse suauis, & onus leue, ut cum gaudio ei seruiamus.* Psal. 144.

61 Quintò sequitur, Deum non posse obligari creaturæ vinculo strictæ & perfectæ iustitiæ, qualis inter homines, sed solum fidelitatis, quæ in Scripturis vocatur *iustitia & veritas*. Ratio est duplex vel triplex. Prima est, Quia creatura essentialiter est in dominio Dei, nec vilo modo potest ab illo eximi, & sui iuris effici. Ergo in potestate Dei est, quidquid creaturæ alicui aliquo modo est debitum, illud condonare, & ius illius extinguere: & sic peribit omnis erga illam obligatio. Nemo enim potest lege iustitiæ obstringi illi, cuius omne ius habet in sua potestate. Sicut dominus non potest quidquam iure iustitiæ debere seruo, si quidquid acquirit seruus, statim est domini; alioquin sibi ipsi lege iustitiæ esset debitor. Altera est, Quia creatura nihil potest dare aut offerre Deo, quod non multò magis sit ipsius Dei quàm creaturæ. Quidquid enim in operibus nostris est boni, naturalis vel supernaturalis, id totum est Dei. Ipse enim vires naturæ dedit, ipse eas conseruat, & cum illis concurrat ad opus. Ipse lumen cælestis gratiæ nobis indebitum infundit, & per illud veluti per semen quoddam diuinum opus producit. Itaque si aliquid nobis pro bonis operibus rependit, dignationis potius est quàm debiti; benignitatis quàm iustitiæ: dona enim sua remunerat potius quàm officia à nobis ipsi præstita: sicut si tuis pecuniis domum à te emam, non tam est emptio, quàm gratuita donatio. Quid enim interest ad beneficium, siue domum ipsam mihi liberaliter dones, siue pecuniam, qua domum à te contractu emptionis comparem, suppedites? Tertia est, Quia is qui omni momento totum esse alterius habet in sua potestate, non potest ei quidquam lege iustitiæ debere. *Esse enim est primum fundamen-*

Deum non obligari creaturæ vinculo strictæ iustitiæ.

damentum omnis iuris, vnde sublato *esse*, perit omne ius, & consequenter omnis obligatio aliorum erga illum. Non entis enim nullum potest esse ius, nulla iniuria, sicut nec rei inanimæ. Quare cum totum esse rei creatæ sit in potestate Dei, non potest Deus alicui rei creatæ lege iustitiæ obligari.

Sexto sequitur, Si Deus bonis operibus vitam æternam non retribueret, aut beatos qui in cælo sunt, sua beatitudine & bonis omnibus supernaturalibus spoliaret, non fore propriè iniuriam, qualis est cum inter homines merces operario negatur, aut operarius mercede accepta spoliatur. Ratio est, tum quia nos toti cum omni iure nostro in dominio Dei sumus: tum quia ipse nihil à nobis accepit quod ipsius non esset, & quod iure suo à nobis absque vlla mercede exigere non potuisset: tum quia totum nostrum esse in ipsius arbitrio & potestate est constitutum. Itaque nec ipse iniustus propriè dici poterit. Nihilominus dicitur *inconstans & non verax, non fidelis*. Cum enim ex sua benignitate & sponte vitam æternam benè operantibus promiserit, obligatur lege *constantie*, quæ postulat vt sine causa propositum non mutet, & lege *veritatis*, quæ requirit vt quod dixit, verum efficiat, & lege *fidelitatis*, quæ postulat vt impleat promissâ. Itaque debitor est sibi, vt S. Thomas ait 1. p. q. 21. a. 1. id est, suæ constantiæ, suæ veritati, suæ fidelitati: & ratione horum debitor est etiam nobis. Quia tamen *fidelitas* in Scripturis passim vocatur *iustitia*, (respicit enim promissionem, quæ inter homines obligationem iustitiæ, aut valde affinem iustitiæ parere solet, maxime quando fit sub conditione alicuius operis;) iuxta Scripturas rectè dicimus vitam æternam esse *coronam iustitiæ, mercedem iustam, & à iusto iudice deberi* benè operantibus. Sic intelligendus Apostolus cum ait: *Non est iniustus Deus vt obliuiscatur operis vestri*. Nam inter homines, qui alicui operi mercedem promittit, opere præstito si non soluat, iniustus censetur: quia talis promissio ius iustitiæ tribuit. nam alter non est in alterius potestate.

Heb. 11.

Septimò, Omnes Reges & Principes huius sæculi, quantumuis videantur iubilantes, gloriosi, potentes, felices in oculis hominum, coram Deo esse instar vermiculorum terræ, eorumque omnem gloriam, potentiam & felicitatem esse instar fumi, vmbrae & somnij. Hinc Isaia 40. *Qui sedet super gyrum terræ, & habitatores eius sunt quasi locustæ*; id est, qui præsidet toti orbi, cui tota terræ gyrus est subiectus: in cuius conspectu omnes qui terram incolunt, quantumuis sint excelsi, sunt instar locustarum. *Locusta* res est vilissima, plena

plena sanie & sordibus, ventricosa, ad partum abiecta, omnia deuorans & absumens; & si aliquando subilit & sursum se attollit, statim ad terram relabitur: tales sunt omnes mortales coram Deo. Sap. 11. *Tamquam momentum statera, sic ante te est orbis terrarum; & tamquam gutta rore antelucani, qua descendit in terram. Momentum, minimum est & leuissimum in ponderibus, vix vllam sensibilem mutationem in statera efficiens: sic regnum diuinum non erit maius vel minus, siue genus humanum saluetur, siue pereat. Gutta rore antelucani res est minutissima, ad spectu pulchra, noctu coalita, quæ ex oriente sole statim consumitur, vel decussa in terram absorbetur. Tale est genus humanum, & omnis gloria eius. Psal. 72. *Velut somnium surgentium Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges. Imaginem gloriæ, potentia, felicitatis: hæc omnia instar somnij euanescent. Iob 20. *Velut somnium auolans non inuenitur, transiet sicut visio nocturna.***

CAPVT VII.

Recollectio precatoria, de Dominio Dei.

64 **E**XALTABO te Deus meus Rex, & benedicam nomen tuum in seculum, & in seculum seculi. Tu enim es Rex regum, & Dominus dominantium. In ditioe tua vniversa sunt posita, & non est qui possit resistere voluntati tue. Ordinatione tua perseverant omnia, & legem quam eis posuisti custodiunt, & singula pro captu & modo suo seruiunt tibi, teque Rectorem ac Dominum confitentur. Summum in omnia tenes imperium, potesque de omnibus pro arbitratu tuo statuere, nec quisquam à te factorum exigere potest rationem, & dicere, Cur sic facis? Omnes Reges & Monarchæ terrarum cum omni splendore & magnificentia sua, cum regnis & exercitibus suis, cum diuitiis & gloria sua, veluti terræ vermiculi sunt coram te, & instar nihili in conspectu tuo. Minimi seruatorum tuorum qui in cælesti palatio tibi seruiunt, longè sunt maiores omnibus illis; nec quisquam illorum, maiestatem vultus vnus ex istis sustinere posset. Contabescit enim instar ceræ mortalitas omnis ad præsentia Angelici splendoris, & viribus defecta concidit. Quanta ergo est gloria maiestatis tuæ, quæ omni Angelica maiestate infinitè est maior & excellentior? Verè tu magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis tuæ non est finis. Regnum tuum, regnum omnium.

Psal. 144.
1. ad Tim. 6.
Esther 13.

Psal. 144.

X

nium

nium seculorum, & dominatio tua in omni generatione & generationem. Reges terræ & regna eorum repente corrent, & ad nihilum redigentur; regnum autem tuum in æternum itabit, & omnes inimici tui subiicientur pedibus tuis. Exscindetur funditus regnum diaboli & impiorum, quo nunc turbatur orbis, quo veritas & iustitia opprimitur, & regnum tuum omnibus dominabitur, erisque omnia in omnibus. Figmentum tuum fumus omnes, & opus manuum tuarum; tu plaites & fictor noster: quidquid fumus, possumus, habemus, à te accepimus. tua sunt omnia, qui omnium es artifex & inuentor. Omnia de nihilo extraxisti, ex profundo tenebrarum, & abyſſo non-entis. Suspendisti ea in esse, in lumine vultus tui; vt singula iuxta species & formas suas fulgeant mentibus nostris, tuamque maiestatem insinuent. Sed quia suo pte nutu & ex se, in nihilum vnde educta sunt, propendent; non satis est id semel esse factum, sed assidue manu tua teneri, & substantifico influxu tuo foueri opus habent, vt beneficium, quod semel cum esse inciperent acceperunt, omnibus momentis rursus accipiant. Sicut pondus in aère suspensum assidue teneri debet, & si vel ad ictum oculi dimittatur sibi, deorsum ruit: ita tota creaturarum vniuersitas omnipotenti dextera tua continue in esse & natura teneri debet, & si vel ad momentum laxaueris manum tuam, statim in nihilum suum corruet, & velut umbra peribit.

Nihil est solidi vel in corporibus, vel in spiritibus, nisi quatenus virtus tua intrinsecus ea continet & constringit, ne veluti aqua diffluant, vel tamquam fumus dissipentur, vel vt visum quoddam & phantasma inane euanescant. Omnia mollia sunt tibi & tractabilia, omnia fluxa & euanida, & minimo nutu imperij tui in quamuis formabilia speciem. Nulla coram te est soliditas montium & saxorum, nulla durities ferri & adamantum, nulla firmitas cælorum & astrorum; nihil horum sine perpetuo influxu forisque lucis tue consistere potest. Tu ergo omnium Dominus, à quo assidue fiunt & pendunt omnia, qui omnia sustentas ne corruant, foues ne tabesceant, contines ne diffluant, constringis, ne dispereant.

Tu omnium inuentor, auctor, formator, conseruator, sustentator, exemplar & finis. Propter te sunt omnia vt seruiant gloriæ tuæ; rationalia, vt te cognoscant, ament, colant & laudent; irrationalia, vt vñibus nostris seruiant, & sua admirabili specie mentes nostras in admirationem & amorem tui excitent. Neque ideo viliores aut miserabiliores sumus, quia propter te sumus, & omnia nostra ad tuam

Dan. 7.
Lucæ 1.
Psal. 109.
1. Cor. 15.

Psal. 102.
Isaie 29.
ad Rom. 9.

Heb. 1.

tuam gloriam destinantur. Hæc enim est natura nostra, hoc summum bonum nostrum, gloriæ seruire tuæ. Tibi enim seruire, regnare est, tibi obedire, iter vitæ æternæ. Melius est tibi seruire, quam totius mundi tenere imperium. Dum enim obsequio tuo mens nostra intendit, sursum erigitur, seseque in vnitatem colligit, tibi que propior effecta illuminatur, & similis tui efficitur: dum aliis regendis incumbit, ab vnione recedit, ad inferiora descendit, & in multitudinem dissipatur, neque aliquid inuenit, cuius coniunctione melior euadat. Nihil enim meliorem efficit mentem, nisi quod est supra mentem.

- 69 Magna fascinatio mortalium, rantopere æstimare & sitire Imperia, Regna, gubernationes & prælaturas, quibus aliis præfint, & seipso negligant, nihil non agere, ius omne & fas proterere, vt assequantur hanc vmbra felicitatis, veri boni & salutis æternæ impedimentum. Nihil enim est quod vel animum magis auocet à cælestibus, & implicet terrenis; vel maiorem peccatorum suppeditet occasionem, vel effrenatiorem tribuat peccandi licentiam, vel ampliorem exequendi copiam, vel salutare magis arceat monitores, vel magis aggrauet peccatorum culpam, vel magis oneret peccatis alienis, quam Principatus & Prælatūra. Quamquam qui non honoris & commodi sui causa, sed vt bono publico profint, & plurimos ad salutem dirigant, eam susceperint & ritè administrauerint, magnum præmium ob rei difficultatem, & boni quod procurant amplitudinem, à te consequentur. Sed longè tutius est in imo de-
70 litescere, & suæ salutis curam agere. Da mihi, Domine, laudes humanas contemnere, honorem mundi fugere, & amare nesciri ab hominibus. Satis mihi sit nosse te, & cognosci vicissim abs te: seruire tibi, & seruitutem tuam omnibus mundi Imperiis anteponere, omnibus dignitatibus & honoribus præferre. Hæc sit gloria mea, hæc eminentia & sublimitas, hæc omnis dignitatis titulus & insignis. Gloriantur alij de Regnis & Principatibus, de nobilitate & opibus, ceterisque huius vitæ excellentiis; mea gloria sit, esse seruum tuum, & omnia mea esse addicta & mancipata tibi, & omnes meas cogitationes, omnes curas, omnes conatus, omnia studia seruire gloriæ tuæ.